

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Aneta Klepíková

III. ročník – prezenční studium

Obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání a Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

Česko-židovský spisovatel Vojtěch Rakous

Bakalářská práce

Olomouc 2017

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité zdroje a literaturu. Zároveň souhlasím, aby do mé práce bylo nahlíženo.

V Olomouci dne

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D., za odborné vedení bakalářské práce, jeho cenné rady a připomínky, vstřícnost a ochotu při konzultacích.

Obsah

Úvod	5
1 Český psaná židovská literatura na přelomu 19. a 20. století	7
1.1 Spolek českých akademiků-židů	7
1.1.1 Českožidovský kalendář	8
1.1.2 Spolek jako podporovatel české asimilace	8
1.2 Sionismus	9
1.3 Antisemitismus	10
1.4 Českožidovští spisovatelé a představitelé českožidovského hnutí	11
2 Život Vojtěcha Rakouse	14
3 Klasifikace, stratifikace díla a jeho kritický ohlas	21
3.1 Vojtěch Rakous publicista	25
3.2 Vojtěch Rakous spisovatel	28
3.3 Vojtěch Rakous – divadlo, filmografie a rozhlas	29
4 Obraz manželského života v tvorbě Vojtěcha Rakouse a v kontextu židovství.....	31
4.1 Charakteristika manželství	31
4.2 Manželský pár – Modche a Rézi	33
4.3 Postavení ženy v 19. století	35
4.4 Postavení Rézi	36
4.5 Ortodoxní pojetí tradicionalismu v manželství	37
4.5.1 Židovské zvyky a tradice v domácnosti manželské dvojice Modcheho a Rézi ..	38
Závěr	42
Použitá literatura a internetové zdroje	44
Anotace	47

Úvod

Vojtěch Rakous je významným představitelem českožidovské literatury na přelomu 19. a 20. století. Jeho osobnost se pojí se zajímavým životním příběhem i se vznikem několika vynikajících literárních děl, která mají své charakteristické rysy a jsou plná autorova vlídného humoru. V české literatuře si zaslouží své čestné místo nejen díky zdařilým humoristickým povídkám, které během svého života napsal, ale také díky tomu, že do literatury přinesl nový typ žida – v tvorbě doposud ojedinělého, čehož se zvláště cení.

Hlavním cílem bakalářské práce je přiblížit život i tvorbu spisovatele Vojtěcha Rakouse a následně analyzovat jeho povídkový cyklus *Modche a Rézi*, a to se zaměřením na hlavní postavy v obrazu jejich manželského života a v kontextu židovství. Naší snahou je nejen nastínit souvislosti spojené s životem autora a postavami z jeho povídek, ale také získat povědomí o postavení muže a ženy v 19. století, o jejich rolích v domácnosti a o zvycích a tradicích, které dodržovaly židovské rodiny.

Po formální stránce jsme práci rozčlenili do čtyř hlavních kapitol a několika podkapitol, díky nimž je nám orientace v textu bližší a srozumitelnější.

V první kapitole se zaměříme na zasazení Vojtěcha Rakouse do literárně-historického kontextu na přelomu 19. a 20. století, ve kterém působila jeho osobnost. Svou pozornost budeme směřovat k česky psané židovské literatuře. Zabývat se budeme významným českožidovským spolkem a periodikem se zdůrazněním jejich zásadních rolí v literatuře, také objasníme pojmy jako asimilace, sionismus a antisemitismus, které úzce souvisí s přelomem 19. a 20. století i s řadou vlivných osobností. V neposlední řadě připomeneme důležité českožidovské autory, u kterých se pokusíme jejich tvorbu alespoň částečně ztotožnit s Vojtěchem Rakousem.

Ve druhé kapitole přiblížíme osobnost Vojtěcha Rakouse a jeho důležité mezníky v životě, které měly určitý vliv i na jeho literární činnost. Pokusíme se objasnit pochybnosti související s Rakousovým datem narození i jeho skutečným jménem, převážně na něj však budeme nazírat jako na člověka i spisovatele sžitého s českou vesnicí, který má v českožidovské literatuře své opodstatněné místo.

Ve třetí kapitole detailněji nahlédneme do tvorby Vojtěcha Rakouse a klasifikujeme jeho literární díla do několika oblastí. Zmíníme jeho publicistické začátky, vznik prvních knih i divadelní, filmovou a rozhlasovou adaptaci.

Čtvrtá kapitola bude již primárně zaměřena na Rakousovo dílo *Modche a Rézi*, které se budeme snažit analyzovat na základě jednotlivých pasáží z povídek. Naším výchozím bodem budou témata, která patří v povídkách k těm zásadním.

1 Česky psaná židovská literatura na přelomu 19. a 20. století

Literární oblast českožidovskou lze charakterizovat jako okruh spisovatelů nejen židovského původu, ale eventuálně i jejich vyznávajícího náboženství. Tito židovští autoři zasvětili svůj život i osud českému národu, a to dvojnásobným způsobem: buď zcela úmyslně jako například příslušníci Spolku českých akademiků-židů v Praze, nebo neuvědoměle, kdy za tím vším mohla stát asimilace jako jedna z hlavních příčin. Přesvědčení o svém židovství jim ale nescházelo. Pro autory jako Vojtěcha Rakouse, Eduarda Lederera, Hanuše Bonna nebo Otokara Fischera nepředstavovala reflexe jejich vlastního židovství do české literatury sebemenší potíž. Dalo by se tak vycházet z tvrzení, že „jde o svébytnou část české literatury v užším slova smyslu (nacionálním).“¹

Vedle česky psané židovské literatury existuje i německy psaná literatura, neboli německožidovská. Její autoři se výhradně slučují s německou kulturou, popřípadě i rakouskou, a kladou tak důraz na svou tvorbu v německém jazyce i přesto, že se narodili v českožidovských rodinách. K nejznámějším německožidovským tvůrcům literatury patří Franz Kafka, Max Brod nebo Franz Werfel, jejichž místem k vytváření knih byla Praha. V prvních letech 20. století je navíc charakterizovalo, že byli „přece jen volnějším či těsnějším svazky osobního přátelství sdružení do skupinek, které M. Brod v knize *Der Prager Kreis*, nazývá „úzkým a širším pražským okruhem.“² Zde však uvádíme německy psanou literaturu pouze jako součást židovské literatury a pro nás jako periferní oblast, neboť svou orientaci směřujeme k židovské literatuře psané česky, nikoliv německy.

1.1 Spolek českých akademiků-židů

Spolek českých akademiků-židů hraje v českožidovské literatuře na přelomu 19. a 20. století důležitou roli. Byl založen v roce 1876 v Praze několika významnými osobnostmi, z nichž jmenujeme zvláště Josefa Baráka, Adolfa Stránského jako zakladatele *Lidových novin* a Josefa Penížka jako tehdejšího redaktora *Národních listů*. Nastínit bychom mohli i pozdější přejmenování spolku na Akademický spolek Kapper, které vzniklo až po roce 1918. Díky Spolku českých akademiků-židů bylo vydáno nespočet děl a pro českožidovskou literaturu tak zaujal ústřední místo především v rámci publikační činnosti.

¹ MIKULÁŠEK, Alexej a kol. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1998-. 2 sv. Velká řada, s. 12.

² Tamtéž, s. 419.

V té době „do literatury vstupuje nová postava – vlastenecky uvědomělý žid, rostlý do české vesnice, který přispívá k národnímu probuzení“³ a kterého jako figurující postavu ve své tvorbě vytvořil spisovatel a publicista Vojtěch Rakous. Tím ovlivnil velkou řadu dalších, i když méně známých, avšak pro českožidovskou literaturu významných spisovatelů v první polovině 20. století. Za takové byl považován Antonín Rataj, Eduard Lederer, Max Lederer, Otakar Guth a Vítězslav Markus. Všichni byli vzájemně propojeni pravidelným přispíváním svých článků do *Českožidovského kalendáře*, případně i do *Českožidovských listů* nebo týdeníku *Rozvoj*.

1.1.1 Českožidovský kalendář

Na přelomu 19. a 20. století byl nejvýznamnějším českožidovským periodikem *Českožidovský kalendář*. Ten vznikl v roce 1881 v návaznosti na Spolek českých akademiků-židů jako jeho součást a rovněž „prostředek českého národního uvědomování mezi židovstvem, které v české zemi našlo svůj domov, vlast.“⁴ Jeho snahou bylo propojit českou a židovskou kulturu se vzájemnou činností nejen v oblasti náboženské či literární, ale i v oblasti vědy a umění. Dá se také říci, že se stal reprezentantem literární tvorby hned několika po sobě jdoucích generací českožidovských autorů. Redaktorem prvních dvou ročníků *Českožidovského kalendáře* byl August Stein, v průběhu let ale tuto funkci vystřídalo několik dalších osobností, k nimž zajisté patřila jména jako Karel Fischer (1859-1906), Viktor Teytz (1881-1943), Eduard Lederer (1859-1944) a Alfred Fuchs (1892-1941). Později pokračovaly volně ve stopách tohoto periodika i *Židovská ročenka* nebo *Českožidovský almanach*.

1.1.2 Spolek jako podporovatel české asimilace

Vedle publikační činnosti byl Spolek českých akademiků-židů také hlavním podporovatelem české asimilace. V té době se totiž českožidovská literatura potýkala s nesouladem mezi češtvím židů a potenciálním antisemitismem, tudíž si opory náležitě vážila. K podpoře asimilace se tak připojily i další spolky či instituce. V roce 1883 vyjádřil podporu tzv. Or-Tomid – v překladu Věčné světlo, což byl Spolek pro vytvoření české jazykové základny pro náboženské a veřejné obřady; v roce 1893 také Národní jednota českožidovská, která zastávala přední funkci vydavatele *Českožidovských listů*.

³ MIKULÁŠEK, Alexej a kol. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1998-. 2 sv. Velká řada, s. 18.

⁴ Tamtéž, s. 407.

Podstatou tehdejšího procesu židovské asimilace bylo zvláště osvojování českého jazyka, který se měl postupně stát mluveným i psaným jazykem židů. Podíleli se na tom hlavně židé, kteří se usídlili na venkově, nebo našli své útočiště v malých městech. Týkalo se to i jejich dětí, které byly pobízeny za účelem studia českého jazyka k návštěvě české základní i střední školy, po roce 1882 případně i pražské univerzity.

1.2 Sionismus

Vedle příznivců podporujících asimilaci ale existovali i občané židovské národnosti, kteří s procesem asimilace nesouhlasili. Důvod, proč ji odmítali, byl zcela jednoznačný. Cítili se těmi, kterými byli – židy. Nesplynuli s českým ani německým davem, proto bylo jejich jediným možným východiskem přiklonit se k jinému proudu, a to k sionismu. Tento proud se tedy stavěl „*v opozici proti českožidovskému hnutí, jež se muselo vyrovnávat s růstem antisemitských nálad v české společnosti.*“⁵ Zakladatelem sionismu byl rakousko-uherský židovský novinář Theodor Herzl. Ten stál za vyzýváním českých i moravských židů k jejich židovské národní orientaci. Ačkoliv u těchto židů převládal německý jazyk, podíleli se na založení spolku Zion v roce 1899, který představoval první spolek podporující sionismus u nás. Dalším byl poté studentský spolek Bar Kochba v čele s česko-německo-izraelským židovským filosofem Hugem Bergmannem. S tímto spolkem spojujeme mimo jiné i jednoho z průkopníků tzv. „kulturního sionismu“ – Martina Bubera, který v něm hovořil o židovství a podařilo se mu tak získat část židovských občanů z pražského prostředí.

Sionismus měl tudíž za následek značné ovlivnění české i německé literatury na našem území od počátku 20. století – převážně po převratu v roce 1918, s nímž se pojí republika za vlády prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka a jeho přijetí Balfourovy deklarace s právem, který uznává národnost židovské populace. Sionismus jako proud uznával i samotný Tomáš Garrigue Masaryk, což vyplývá z jeho motta: „*Pokud se týká sionismu, považuji jej za naději budoucnosti židovského národa, a takové naděje se nesmí nikdo vzdávat. Každým způsobem je mně sionismus jako věc charakteru sympatický. Má v sobě potenci vůle a dává židovskému životu určitý charakter.*“⁶ Z publikací se k českému sionismu hlásil například čtrnáctideník *Židovské zprávy* nebo *Židovský kalendář*.

⁵ MIKULÁŠEK, Alexej a kol. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1998-. 2 sv. Velká řada, s. 18.

⁶ POJAR, Miloš. *T.G.Masaryk a židovství*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, s. 154.

1.3 Antisemitismus

Hovořili jsme také o pojmu „potenciální antisemitismus“, který je podstatné zmínit v souvislosti s dějinami židů na přelomu 19. a 20. století. Začátky spojené s moderním antisemitismem se totiž v Čechách a na Moravě datují k 90. létům 19. století. Velmi silná nenávisť vůči občanům židovské národnosti se projevovala především v oblasti Předlitavska. Je ale třeba také zdůraznit, že antisemitismus měl v této době hospodářský základ. Byl patrný zejména u dvou okruhu lidí – u členů staročeské a mladočeské strany a u klerikálů, kteří obhajovali církevní antijudaismus. „*Nechuť k židovstvu je důsledkem klerikální výchovy a pověry*“⁷, s tímto názorem vystoupil Tomáš Garrigue Masaryk v roce 1901 v debatě o židech ve Spolku českých akademiků-židů. „*Tedy klerikalismus, některé zvyky, nepoznávání, obliba v neprací, dějiny fyziognomické ustalují v nás antisemitismus – a ten je větší než křesťané chtějí přiznat a židé chtějí vidět.*“⁸ Jen sociálnědemokratická strana a Masarykovi realisté hájili práva židů a stáli k antisemitismu v opozici. Tomáš Garrigue Masaryk napsal o antisemitismu i několik článků, z nichž můžeme vytyčit například *Antisemitismus ve věku starém*, který publikoval v roce 1899 v *Naší době*.

Vyvrcholení nenávisť vůči židům nastalo při pražském prosincovém pogromu v roce 1897, kdy došlo k masivnímu napadení židovských čtvrtí davem, který vybíjel okna židovských obchodů a strhával jejich vývěsní štíty. Projevu výrazného antisemitismu se ale židovští občané dočkali ještě v roce 1899, který souvisel s židovským mladíkem Leopoldem Hilsnerem z Polné a tzv. „Hilsnerovou aférou“ – tedy s pověrou o rituální vraždě křesťanské dívky Anežky Hružové, kterou měl Hilsner vykonat a za niž byl následně odsouzen k trestu smrti. „*Bylo před Pesachem a záhy se začala šířit zpráva, že byla rituálně zavražděna Židy za účelem odebrání krve.*“⁹

I když ho za to postihla velká vlna kritiky, vzbouřil se proti této pověře i Tomáš Garrigue Masaryk, což lze jednoznačně vyvodit z jeho vyjádření v dopisu, který byl adresován jeho žákovi Sigmundu Münzovi: „*Jak to vidím, má dnes antisemitská pověra o rituální vraždě převážně hospodářský význam. Antisemité předstírají, že chtějí osvobodit lid od hospodářských upírů, ale lid nebo lidové vrstvy jsou výchovou v hospodářském fetišismu fakticky preparovány pro nejrůznější upíry židovského i křesťanského vyznání. Tato antisemitská pověra, jak je vidět, je všeobecná, je mezinárodní; proto je vhodné, aby proti ní*

⁷ POJAR, Miloš. *T.G.Masaryk a židovství*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, s. 108.

⁸ Tamtéž, s. 108.

⁹ Tamtéž, s. 112.

vystupovali všichni její protivníci společně.“¹⁰ Svůj postoj proti pověře o rituální vraždě zdůraznil i vydáním brožury pod názvem *Nutnost revidovati proces polenský*, kde se nezastával Hilsnera ani židů, ale jeho hlavním záměrem bylo zneškodnit pověrčivost, která by mohla lidu velmi uškodit.

O Masarykovi tak hovoříme jako o významném představiteli té doby. Tím, že nepodporoval antisemitismus a vystoupil proti odsouzení Leopolda Hilsnera, zapříčinil značný obrat ve společnosti. Jeho vystoupení „*morálně obrodilo český národ, který se začal vymaňovat z omezených provinciálních poměrů, kam ho zavedla staročeská a později mladočeská nacionalistická politika.*“¹¹ Výsledkem Masarykova celospolečenského úspěchu byla poté situace v Evropě ve 20. století, kdy se již český národ začal řadit k jedněm z relativně nejméně zatížených národů antisemitismem.

1.4 Českožidovští spisovatelé a představitelé českožidovského hnutí

Upozornili jsme na některá důležitá jména v česky psané židovské literatuře na přelomu 19. a 20. století. Připojením dalších významných českožidovských autorů se zaměřením na jejich tvůrčí činnost lze získat bližší povědomí o tématech v tehdejší době a lépe je tak zachytit i v kontextu Rakousova židovství a jeho literárního života.

Karel Fischer se prosadil zejména jako novinář, editor, první redaktor *Českožidovských listů* a redaktor *Českožidovského kalendáře* v letech 1883-1905. Stál při zrodu první generace českožidovských spisovatelů, kterým poskytl možnost literárně se vyvíjet a tvořit, což souvisí i s Vojtěchem Rakousem. Jako redaktor chtěl Karel Fischer podat věrohodný důkaz o tom, že česká literatura souvisí s židovstvím a je na vysoké úrovni. „*Židovští spisovatelé se podle něj nemají zříkat češtiny jako obcovacího i literárního jazyka.*“¹² Jeho podstatou bylo zpracování českožidovských látek, přičemž kladl důraz i na výchovu a národní vlastenectví.

Pod pseudonymem Antonín Rataj se skrývá jeden z hlavních českožidovských představitelů a prozaiků, spadajících do první generace – vlastním jménem Bohdan Klineberger. Vyjadřoval své názory k antisemitismu i k asimilaci, přičemž v ní spatřoval jakési posílení židovství prostřednictvím české kultury. Odmítal rasovou povýšenost a v jeho bajkách nebo idylických obrázcích jde zpravidla o vyjádření soucitu s jedinci poníženými

¹⁰ POJAR, Miloš. *T.G.Masaryk a židovství*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016, s. 115.

¹¹ Tamtéž, s. 31.

¹² MIKULÁŠEK, Alexej a kol. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1998- . 2 sv. Velká řada, s. 67.

nebo slabými, což je patrné zejména v povídkách *Rodina* a *Člověk*. To by se dalo přirovnat k Rakousovi a jeho příklonu k chudší vrstvě národa, ke které měl vždy bližší vztah.

Eduard Lederer, převážně známý jako českožidovský spisovatel píšící pod pseudonymem Leda, pozdější redaktor *Českožidovského kalendáře* a politik v duchu realistického hnutí v čele s Tomášem Garriguem Masarykem, stál v čele asimilačního hnutí a zároveň spadal pod tzv. „druhou generaci českožidovské inteligence“. Ta přilnula ke svému češství mnohem více než k židovství a nesouhlasila se sionisty podobně jako Rakous, pouze s tím rozdílem, že Rakous pohrdal pouze sionisty české národnosti. Eduard Lederer je mimo jiné srovnáván s Rakousovou osobností i skrze projev obdivu, který oba vyjádřili palestinské kolonizační misi. Z jeho významných děl jako například *Českožidovská otázka* nebo *Žid v české společnosti* je patrná jeho podpora asimilace židovského národa, ke které přistupoval velmi uvědoměle. Dokonce stál i při zrodu několika českých škol. V rámci jeho beletristické činnosti vzniklo několik děl jako například *Zemský ráj na nebi* nebo *Zápisky starého mládence*, pokusil se však vytvořit i humoresku, kterou nazval *Lelíček redivivus*.

Osobnost Jindřicha Kohna se prosazovala převážně v oblasti filosofie a esejistiky. Byl teoretikem českožidovského asimilačního hnutí a zastáncem dvojí tradice – české i židovské, stejně jako Vojtěch Rakous. Jeho články a studie se rovněž objevovaly v *Českožidovském kalendáři* nebo v *Rozvoji* a až po jeho smrti bylo publikováno dílo pod názvem *Asimilace a věky*, na jehož vydání se podílel Akademický spolek Kapper.

Max Lederer se jako publicista, prozaik a stoupenec českožidovské vzájemnosti řadí k tvůrcům židovské sociální povídky. Psal převážně povídky a črty z oblasti heřmanického kraje, který velmi dobře znal, a ve kterých dával najevo své sociální porozumění vyobrazením života chudiny, žebráků a podomních obchodníků. Příkladem z jeho tvorby je kniha povídek *Za zrezivělými dráty*. U Maxe Lederera vidíme velkou podobnost s Vojtěchem Rakousem nejen skrze sociální tematiku, žánr a postavy lidí v dílech, které se objevují i u něj, ale také skrze prostředí. Oba totiž čerpali ze svého rodného kraje. Max Lederer se navíc přiklání k dílům Aloise Jirásky, přičemž Anna Auředníčková ve svém článku poukázala na to, že i v tvorbě Vojtěcha Rakouse se odrážel Jiráskův vztah k vlasti a vedle něj i vřelá vyprávění o drobných lidech.¹³

¹³ AUŘEDNÍČKOVÁ, Anna. „Český konzul“ ve Vídni: Z literárního archivu PNP. In: Tvar. Roč. 9, č. 7 (2. 4.), 1998, s. 14.

Vítězslav Markus je pro českožidovskou literaturu velmi významnou osobností. Podílel se na českožidovském kulturním životě na přelomu 19. a 20. století, byl jedním z hlavních představitelů českožidovského hnutí a měl rovněž i své významné místo v českožidovském písemnictví. 20. léta 20. století jsou spojena i s jeho redaktorstvím v *Českožidovském kalendáři*, jehož zásluhou získal tento literární almanach na své hodnotě, a kde také publikoval díla autorů, mezi které patřil i Vojtěch Rakous. V tvorbě se s Rakousem rozcházel – byl především dramatikem a divadelním teoretikem. Spojovala je však skutečnost, že oba byli stoupcí kritického realismu. Jeho dramata byla zakládána na realistické metodě i s důrazem na sociální tematiku, která se objevovala i v Rakousových dílech. K Markusovým dramatům patří *Bída?*, *Život* nebo *Tereza*.

Otakaru Guthovi – publicistovi i prozaikovi – věnujeme pozornost především v oblasti beletristiky. Zde totiž pokračoval tvorbou v návaznosti na Rakousova publicistická i prozaická díla, ve které vynikal svými humoreskami. I Otakaru Guthovi bylo inspirací prostředí, ve kterém se narodil, což byla v jeho případě oblast okolo Dobřichovic a Berouna, přičemž „využíval svých zkušeností advokáta, pozorovacího talentu i daru živého vypravěčství.“¹⁴ Toto prostředí se v zásadě projevuje v jeho dílech i hlavními postavami, kterými jsou především židovští obchodníci, sedláci nebo řezníci, zasazení do české vesnice. Mezi jeho díla patří *Starý dům* nebo *Prosté povídky*. Podobnost s Rakousovou tvorbou je tedy velmi zřetelná, jak tvrdí i autoři slovníkové příručky. Mimo jiné byl Otakar Guth součástí českožidovského hnutí v první polovině 20. století, řadil se také ke kritikům sionismu a v rámci své publicistické činnosti se zabíral převážně otázkami antisemitismu a náboženství. Velký vliv na něj měl i Tomáš Garrigue Masaryk.

¹⁴ MIKULÁŠEK, Alexej a kol. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1998-. 2 sv. Velká řada, s. 129.

2 Život Vojtěcha Rakouse

Českožidovský spisovatel, povídkář, humorista, satirik, fejetonista, autor několika črt i polemických esejí a přívrženec žánrového a kritického realismu, orientovaný na idylizaci a harmonizaci s převládajícími sociálně kritickými motivy. „*Dobrácký prostředník mezi židy a křesťany, českožidovský spisovatel rozdávající humor, lásku a pochopení – takového jej zná čtenářská obec.*“¹⁵ Vedle psaní četných povídek projevuje své nadání i jako novinář, kdy se prostřednictvím zejména politické satiry, kterou publikuje, dostává až k samotným vrcholům české žurnalistiky.

Vojtěch Rakous, pouze o několik let mladší spisovatel vedle neméně významného literáta Ignáta Hermanna, se řadí nejen k důležitým autorům humoristických a satirických povídek v literatuře na přelomu 19. a 20. století, nýbrž i k jednomu z nejpřednějších představitelů českožidovského hnutí oné doby.

Vojtěch Rakous je zajímavou osobností již od svého narození. Za den, kdy Rakous přišel na svět, se ve slovnících označuje 8. prosinec roku 1862, který si sám vymyslel a vedle slovníků ho uvádí i jiné literárně historické prameny. Za věrohodné se však považovat nedá. Ve své povídce *O člověku, který neví, kdy se narodil* reálně líčí skutečnost o nepořádku v matričních záznamech, který nebyl v tehdejší době neobvyklou záležitostí. „*Že prý je to těžká věc – psal pan farář – v matričních zápisech týkajících se naší rodiny nevyzná se prý ani pámbu ani žádný svatý, neřku-li obyčejný farář.*“¹⁶ Převážně u rodiny Rakousových nebyla tato situace ničím výjimečná. Týkala se jak dat narození, tak i počtu a pořadí nově narozených dětí. „*Díky tomu však přišli někteří Östreicherové na svět dvakrát, alespoň podle matričních záznamů, zatímco jiní (např. budoucí spisovatel) se nenarodili vůbec.*“¹⁷ Vojtěch Rakous byl obeznámen se třemi možnými daty svého narození pod nahlášeným jménem Vojtěch – tedy daty v období mezi lety 1860 až 1870, které sám nastínil. Prvnímu narozenému a zapsanému Vojtěchovi do matriky nasvědčovalo datum 21. října 1861, záznam druhého narozeného Vojtěcha proběhl 14. května 1863, poslední poté v roce 1867, a to konkrétně 7. února. Rakous nechtěl ponechat nic náhodě, žádné ze tří zmiňovaných dat mu nevyhovovalo, tudíž zvolil jasné východisko. „*Když jsem tak dlouho vydržel bez znalosti roku a dne svého narození, tak*

¹⁵ EM. *Mistr satiry*. In: Židovská ročenka. 5742 (1981/1982), 1981, s. 41.

¹⁶ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 324.

¹⁷ EM. *Mistr satiry*. In: Židovská ročenka. 5742 (1981/1982), 1981, s. 41.

*to vydržím i pro zbývající čas svého života.*¹⁸ Mohli bychom tak bezesporu hovořit o jakési mystifikaci, neboť u Rakousova data narození vycházíme z polopravdivého tvrzení, které není zcela prokazatelné na základě nedostatečných informací. Konkrétní datum opírající se o skutečnost tedy není známo, avšak vycházíme z jeho fiktivního, a za to je pokládáno 8. 12. 1862.

Obdobně jako o Rakousově datu narození se dá polemizovat o jeho jméně. I s ním přicházela řada nesrovnalostí. Pod Vojtěchem Rakousem se skrývá pouhý pseudonym, který mu přidelil Jan Herben v době, kdy držel v rukou roku 1885 rukopisy doposud neznámého muže – Adalberta Österreichera. Právě jméno počestného Adalberta Österreichera na Vojtěcha Rakouse není však Österreich, nýbrž Östreicher. Sám Rakous měl zpočátku potíže se psaním svého skutečného jména. Rovněž i v některých literárních zdrojích byly uváděny stále pravopisně chybné záznamy Adalbertova příjmení. I přesto měl však Rakous bližší vztah ke svému rodnému jménu zděděnému po otci, proto jeho umělecké jméno sloužilo jen spisovatelově práci, nikoliv pro jeho soukromé účely.

Vojtěch Rakous se tedy narodil jako již několikáté dítě v početné českožidovské rodině Östreicherových, v domku ve středolabské vesnici Starý Brázdím, ležící nedaleko od Brandýsa nad Labem. Rakousův otec Šalamoun byl židovským chalupníkem. *„Podnikavým otec vůbec nebyl, obchodní talent neměl a celý život těžce, úmorně pracoval.*¹⁹ Jeho matka Barbora, jejíž rodné příjmení bylo Polláková, se starala především o domácnost a rodinu.

*„Tak chudých židů, jakými jsme my byli, bylo po celém okolí poskrovnu.*²⁰ Ačkoliv neměla Östreicherova rodina peněz nazbyt, vzpomíná Rakous na své dětství i na chalupu, v níž vyrůstal, velmi rád. V období svátků patřily na seznam návštěv přespolní Předletice a jejich modlitebna, kam Rakous chodíval trávit společný čas se svým otcem. Školní docházka mu byla takřka cizí, jedinou jeho navštěvovanou školou byla totiž židovská škola v Brandýse, do které chodil pouhý jeden rok. Od jeho třinácti let se jeho život ubíral zcela jiným směrem. Místo toho, aby si Rakous užíval svá ještě stále panující dětská léta

¹⁸ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 324-325.

¹⁹ RUMLER, Josef. *O Vojtěchu Rakousovi*. In: *Modche a Rezi a jiné příběhy*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 9.

²⁰ Tamtéž, s. 9.

na venkově s rodinou, odchází do Prahy, aby se vyučil v oblasti galanterie a začal se věnovat prodeji obuvi v jednom z obchodních domů na Václavském náměstí.

Židovská Praha byla v tehdejší době městem spíše německým, kde převládala i německy psaná literatura. Pro Rakouse to představovalo něco nového i vzdáleného jeho chápání. „*V Praze se narodili, celý život strávili uprostřed českého lidu – avšak duševní život tohoto lidu byl jim knihou, uzavřenou sedmerou pečeti...*“²¹ Rakousovým novým domovem se stal byt nacházející se v blízkosti starého židovského hřbitova – v jedné z odlehlých uliček Židovského města. Kromě toho, že byl svým vzhledem spíše na spadnutí a jeho místnosti byly studené, neměl si v něm Rakous ani s kým pohovořit. Ve srovnání s jeho opravdovým rodným domovem, který byl obklopen přírodou a slunečním svitem, se zcela lišil. Vojtěch Rakous velmi rád vzpomínal: „*Dosud cítím rozkoš, kdy každoročně o velikonocích, pravidelně o Eriv-Pesah, vykračoval jsem si omládlou, bující přírodou k domovu, vzdálenému od nádraží dvě hodiny. Jak se dýchalo mezi širými lány poli, kterak vonělo mladé osení, jak ptáci zpívali a kterak bylo nebe modré! A pak doma ... Jiným, lepší člověkem jsem se stával za ty dva dny, co jsem každoročně směl býti doma.*“²² Rakous rovněž říkával, jak ho pouhá blízkost jeho rodiny a přátel dokázala alespoň na okamžik zbavit spárů velkoměsta.

Rakousův život nabyl zcela jiných rozměrů až díky jeho bytnému, jehož živností byl nákup starých knih a jejich následný prodej. Do Rakousových rukou se tak dostala vlastenecká četba významných českých autorů, která podle bytného představovala nešťastnou sbírku „pejmiš“. Pro Vojtěcha Rakouse znamenala však mnohem více. Podle Jaroslava Junga „*se Vojtěch Rakous tehdy cítil rázem bohatý – vždyť z těch zažloutlých a potrhaných stránek k němu promlouvali Tyl, Jan Hvězda z Vicemilic, Herloš a Chocholoušek.*“²³ Tvorbou těchto autorů byly zejména knihy s romantickými a sentimentálními prvky týkající se obrozenectví, se kterými se tak mohl Rakous seznámit. Mimoto zaujímá svou důležitou podstatu v Rakousově mládí i první vydaný ročník *Českožidovského kalendáře*, jehož prostřednictvím získal Rakous povědomí o židovské komunitě v Čechách. Najednou mezi židy a sebou samotným zaznamenal jistou spojitost a touhu po jakémisi bližším spřátelení. „*Rázem jsem*

²¹ RUMLER, Josef. *O Vojtěchu Rakousovi*. In: Modche a Rezi a jiné příběhy. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 10.

²² Tamtéž, s. 10.

²³ JUNG, Jaroslav. *Pozapomenutý povídkář a humorista Vojtěch Rakous*. In: O knihách a autorech. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 27.

pocítil, že se svými myšlenkami nejsem sám, že žijí lidé, kteří smýšlejí a cítí stejně jako já – jen cestu k nim třeba nastoupit a ruku k nim vztáhnouti... ²⁴

To mělo za následek, že si byl Rakous najednou plně vědom toho, kým je. Netíhl k poněmčené části pražského židovstva, která ho obklopovala. Tíhl k potřebě upevnění svého češství – tedy usiloval o to, stát se národně uvědomělým českým občanem. Zejména nové cíle, ale i zkušenosti, které získal během svého pobývání v Praze, ho však záhy nato, kdy se k češství přikláněl daleko usilovněji než k židovství, přiměly věnovat větší pozornost prvkům, které se týkaly vzájemného českožidovského sblížení. Národní příslušnost tak ztrácela svou prvotní důležitou podstatu a veškerý zájem se přesunul k převládajícímu znaku židovství – k izraelské víře, kvůli níž se Rakous dostal i do několika sporů s poněmčenou částí židovstva. „*Tisíckrát milejší než Jeruzalém se všemi svými památkami a svatými místy je mi moje rodná chaloupka v české vesnici a úzký a dlouhý pruh pole, na němž nescíslněkrát jsem viděl pracovat otce a matku, ten úzký pruh pole u Brázdima je mi neskonale dražším než celá Palestina.*“ ²⁵ A jakožto mladý Rakous s velmi vřelým vztahem ke své české rodné vesnici objevuje smysl a naplnění životní cesty ve spisovatelské činnosti, ve které může uplatnit svůj patrný literární talent, a zároveň psát za účelem, aby čtenářům zachytil vlastní vzpomínky a rovněž je i pobavil.

Po devíti letech, které strávil v Praze jako učeň, se Rakous rozhodl k návratu do svého rodného kraje. Ještě před tím, než se začne věnovat spisovatelské činnosti, zakládá v Mratíně obchod s obilím. Počátky Rakousovy tvorby se dají zaznamenat především ve spojitosti s *Palečkem* a jeho tehdejším redaktorem Rudolfem Pokorným. Prvotní zveřejněná povídka *Proč občan Purnocha nevolil do říšské rady* zapříčinila značný otřes u Rakousova brázdimského příbuzenstva, když bylo jméno jejího autora vyzraženo samotným redaktorem *Palečka*. Povídku totiž doprovázely postavy různých sedláků a chalupníků nejen se jmény, ale i příjmeními skutečně existujících osob z Rakousovy rodné vesnice, což je pobouřilo a na Rakouse tak bylo sesláno nespočet opovrhujících ohlasů. To ovšem jen do chvíle, než byla jeho povídka platově ohodnocena a Rakous získal svůj první honorář v podobě pětizlatové bankovky, čímž nadchnul i doposud rozčilené příbuzenstvo. Najednou byl známý jako „židovský povídkář“, jehož inspirací se stalo především prostředí, ve kterém vyrůstal, velmi dobře ho znal a o kterém dokázal psát i s prvky humoru a satiry. Z výpovědí pamětníků

²⁴ RUMLER, Josef. *O Vojtěchu Rakousovi*. In: Modche a Rezi a jiné příběhy. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 12.

²⁵ MIKULÁŠEK, Alexej, GLOSÍKOVÁ, Viera, SCHULZ, Antonín a kolektiv. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2002. Velká řada (Votobia), s. 298.

je dokonce patrný podrobnější popis Rakousovy literární osobnosti jako „vypravěče na svou dobu velmi jadrných anekdot“.²⁶

V 80. letech dochází v Rakousově dosavadním životě k náležitým změnám prostřednictvím Jana Herbena, který byl na Rakouse upozorněn Rudolfem Pokorným. Povšimnul si jeho literárního talentu a kvalit, i když byl teprve začátečníkem, a doporučil ho Karlu Fischerovi, který byl redaktorem *Českožidovského kalendáře*. Do něj začal Rakous přispívat, avšak jeho tvorba se již netýkala humoristických povídek, nýbrž vlasteneckých českožidovských povídek s romantickým zabarvením, které odpovídaly literatuře uvědoměle asimilačního proudu. Rakous měl ale zcela jiné představy o tom, o čem by chtěl psát. Slýchávalo se od něj: „*Lákaly mne ty malé, zapadlé, od světského ruchu odloučené vesnice a v nich židé, kteří se tam narodili, žili tam celý svůj život, kteří srostli s tou svojí vesnicí a měli ji rádi upřímnou, třeba neuvědomělou láskou a kteří měli všechny dobré i nedobré vlastnosti svého okolí.*“²⁷

Na sklonku století se Rakous znovu přesouvá do Prahy, konkrétně na předměstí do Libně. Společně s bratrem Karlem zakládá obuvnickou firmu zvanou „Staroměstská tržnice obuvi“, jejíž centrála patřila Karlovi a pobočka v Libni právě Rakousovi. Jeho součástí života se tak stává prodej obuvi v obchodě, který vedl společně se svou manželkou Emílií Neumannovou, s níž uzavřel sňatek 29. prosince roku 1895 v první českožidovské modlitebně Or Tomid. O necelý rok později se jim narodil 18. září syn Josef a v roce 1899 dcera Božena.

Rakous přistupoval ke svému obchodu s obuví zodpovědně, ale větším přínosem pro něj byla práce spisovatele. V obchodě ho tak mohli vidět mnozí návštěvníci často mrzutého, což na sebe samotný Rakous prozrazuje na nakresleném autoportrétu v podobě Krynera a také Krynerky, kterou reprezentuje jeho žena. Nebylo tak nic překvapivého na tom, když za něj případné obchodní spory či záležitosti řešila právě Emílie.

Pobyt v Libni mu přinesl celoživotní úspěch díky jeho črtám a povídkám, které byly nejdříve publikovány v časopisech a od roku 1910 následně vydávány v původně jednosvazkovém, později trojsvazkovém souboru *Vojkovičtí a přespolní*. K tomu nejcennějšímu svazku patří, jak uvádí Jaroslav Jung, „deset satirických a humoristických žánrových obrázků, jejichž ústřední dvojicí je manželský pár starých židů – Modche a Rézi.“²⁸

²⁶ KAFKA, František. *Cesta Vojtěcha Rakouse*. In: Židovská ročenka. Roč. 1965 – 1966, s. 110.

²⁷ RUMLER, Josef. *O Vojtěchu Rakousovi*. In: Modche a Rezi a jiné příběhy. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 14.

²⁸ JUNG, Jaroslav. *Pozapomenutý povídkář a humorista Vojtěch Rakous*. In: O knihách a autorech. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 27.

Počátky vzniku prvních sedmi povídek se spojují s lety 1898 až 1902, zbylé tři povídky s lety pozdějšími. Finální závěr slavného cyklu se proto nevyhnul určitému poznamenaní pod vlivem událostí kolem roku 1918. V Libni byl dokonce založen Národní výbor, mezi jehož členy měl své čestné místo i Vojtěch Rakous, který se sice nedočkal žádné vděčnosti, ale s dobrým pocitem věnoval nejchudším libeňským dětem zhruba tři sta párů bot, aby se měly do čeho obout.

S Libní a Vojtěchem Rakousem se pojí i tajný spolek Černá ruka – oficiálně zvaný Sjednocení nebo smrt, který byl založen srbskými nacionalisty v květnu 1911 a jehož hlavním cílem bylo sjednotit jižní Slováky. Tato organizace neminula ani Rakousův obchod s obuví. Stanovila mu nové ceny, pod kterými směl svou obuv prodávat. To se však stalo Rakousovi osudným, jelikož přehmat, ke kterému došlo, způsobil nepříjemnou situaci. Ceny obuvi určené Černou rukou se výrazně lišily od cen pořizovacích – byly až hluboko pod nimi. To zapříčinilo, že veškerá obuv byla z Rakousova obchodu zcela vykoupena během pouhých dvou dnů. Ani v této situaci Rakousovi nescházela jeho přirozený humor, který ji vyřešil bez komplikací. Po rozeslaných psaních svým zákazníkům s objasněním celého případu a nabízeným řešením – buď zakoupenou obuv vrátit, nebo doplatit patřičnou částku – se obě strany, jak kupující, tak i Rakous, zachovaly zdvořile a spravedlivě.

V té době však nebyla podstatná Rakousova živnost tak, jako jeho spisovatelské nadání, které vrcholilo. V jeho hlavě se totiž rodily jedny z posledních povídek s dvojicí Modchem a Rézi, která byla velmi oblíbená, a leckdo si ji hned zamiloval, o čemž se lze přesvědčit hned z několika vzpomínek na Rakousova díla. Jednou z takových je například vzpomínka od Achilleho Gregora, který napsal: „*Ano, zamiloval jsem si ty, kteří od mého okolí byli odděleni neviditelnou zdí předsudků a pověr; zamiloval jsem si Modche a Rézi, Vojkovicé a přespolní, a pro ně všechny jim blízké. Jakou záslužnou práci ten milý pán vykonal v dětské duši! Ukázal mi židovstvo v jiném, docela odlišném světle, než jak bych býval viděl očima lidí, mezi nimiž jsem vyrůstal. Jaké vzácné a bohaté semeno zasel do dětské duše!*“²⁹ Některé povídky z cyklu s ilustracemi od Josefa Lady navíc podtrhují Rakousovo češství. Mimoto se Rakousovi povedlo dostat tuto úspěšnou dvojici Modcheho a Rézi ještě před válkou na divadelní jeviště a v roce 1926 měla premiéru i v kinech na filmovém plátně.

Po uskutečnění uměleckých záměrů, které značily Rakousovu spokojenou fázi života, nabírá jeho literární tvorba konce. Ve svém obchodě s obuví dostává slib od věrných zákazníků, kteří ho chtějí po skončení revoluce ocenit za jeho poctivost titulem „obuvnického

²⁹ GREGOR, Achille. *Vzpomínka na Vojtěcha Rakouse*. In: Literární noviny. Roč. 11, č. 49 (8. 12.), 1962, s. 5.

komisara pro celou republiku“³⁰, v roce 1926 se naposledy věnuje třísvazkovému uspořádání *Vojkovických a přespolních* a zbylá léta už jen s tělesnou chorobou, která ho postihla, dožívá.

„*Tenhle zdánlivě tak idylický a úsměvný pán, jehož svět je něčím blízky průzračně čistému světu Ladových obrázků*“³¹ zemřel pravděpodobně ve věku 72 let v Praze čtvrtedního dne 8. srpna roku 1935 – tedy v den „tišo be ov“ dle židovského kalendáře, který patří vzpomínce židům na chrám, jež byl zbořen. Pohřben je v Libni na Novém židovském hřbitově, na jehož vstupních dveřích je umístěna deska se zmínkou o jeho osobnosti.

Jeho jméno a s ním spojené humoristické i hřejivě působivé povídky a črty se však i v dnešní době řadí k umělecké tvorbě obohacující několik dalších generací čtenářů. Zvláště literární dílo *Vojkovičtí a přespolní* s povídkami z každodenního života Modcheho a Rézi nese nepopíratelný význam v dějinách českožidovské literatury na přelomu 19. a 20. století. Odráží reálný život chudých českých židů s vymezením jejich životních postojů, názorů a myšlení, a to vše na základě jednoznačného líčení lidských věcí tak, jak se skutečně mají. Samotný Rakous totiž vycházel ze vzpomínek na své rodiště.

To samozřejmě nekorespondovalo s obdobím 2. světové války a nacisty, kteří měli na židovské občany zcela jiný názor, proto začali veškerou Rakousovu tvorbu stahovat z veřejně přístupných knihoven a následně ji likvidovat. Na nějakou dobu se jim sice podařilo Rakousovo jméno potlačit, ale jeho literární úspěch nikoliv. V *Literárních novinách* z roku 1959 se Jiří Hájek zmiňuje k Rakousovi o tom, že „*jeho literární osud připomíná jednu pravdu: jak důležité je znát své možnosti a nalézt cíl, který jim odpovídá, a tomu cíli potom dát s oddaností a láskou všechno, co mám a mohu nejlepšího. Kdo tohle dokáže, dokáže být a zůstat v literatuře sám sebou, vytvoří hodnotu, která nemůže zapadnout.*“³², což dokonale vystihuje, jak velkou osobností Vojtěch Rakous byl.

³⁰ RUMLER, Josef. *O Vojtěchu Rakousovi*. In: Modche a Rezi a jiné příběhy. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 18.

³¹ HÁJEK, Jiří. *Starý pán Vojtěch Rakous*. In: Literární noviny. Roč. 8, č. 8 (21. 2.), 1959, s. 5.

³² Tamtéž, s. 5.

3 Klasifikace, stratifikace díla a jeho kritický ohlas

Vojtěch Rakous je známý jako spisovatel povídek především humoristických, ale vždy takových, ze kterých je patrné, že měl nejen skrytý talent, ale i srdce na pravém místě. „Člověk neliterát, jenž vděk svému nadání se stal spisovatelem, samouk, pilný čtenář a pozorovatel, jenž se stal dobrým povídkářem, takový je náš Rakous.“³³ Překladatelka Anna Auředníčková

ho vylíčila jako vděčného spisovatele, František Kafka ho označil za autora radícího se k těm, kteří vynikají svými schopnostmi dobrého vypravěče. Je pravděpodobné, že ani jeden ze zmiňovaných by o Rakousovi neměl ani potuchy, kdyby nebylo redaktora Jana Herbena. Ten zapříčinil zrod Rakousovy tvorby nesoucí úspěch už jen pouhým uvedením jeho jména v *Palečkovi*. Je však paradoxem, že Rakous žádnou spisovatelskou dráhu se zaměřením na českožidovskou literaturu nezamýšlel. I dětem z českých židovských rodin by doporučil namísto svých povídek knihy Boženy Němcové či Jana Nerudy, které četly děti za jeho doby. Přesto ale svým humorem i satirou dokázal úspěšně prorazit a s citem zpracovat šťastné i ty méně šťastné osudy židovských lidí se zobrazením českého života a doby, ve které žil. „Byl to přesvědčený, věrný Čech, jeden z těch znamenitých českých vlastenců-židů, kteří žili na venkově a které on tak neodolatelně líčí. Svou vřelostí a láskou k vlasti upomíná na samotného Aloise Jiráska a Ignáta Hermannu, kteří nám dovedli o drobných lidech také tak pravdivě a láskyplně vyprávět.“³⁴

Tvorba Vojtěcha Rakouse se dá charakterizovat několika oblastmi pro něj typickými, ale evidentní podstatou všech je jeho neidealizované realistické líčení. Pouze v črtách, v Rakousových reflexivních úryvcích přibližujících dřívější život vesnických lidí ve srovnání s městským, který je charakterizován slovy „nepřátelský“ a „cizí“, se někdy vyskytují prvky idealizace. Ty ale záhy kompenzuje bezprostředním zachycením reálných vlastností lidí žijících ve městě – zejména pokrytectví bohatých vrstev či morálku továrníků, a to svou vlastní dovedností s využitím grotesky a satiry, častokrát mnohem preciznějším způsobem než jeho literární současníci z oblasti českého humoru. Díky tomu bývá označován i za stoupence kritického realismu. „Byl – vedle romantických prvků nacionalistických – svou poznávací metodou realista, s prvními stopami kritického realismu. A byl člověk sociálně citící.“³⁵

³³ LEDERER, Eduard. In: RUMLER, J. *O Vojtěchu Rakousovi*. In: Modche a Rezi a jiné příběhy. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 19.

³⁴ AUŘEDNÍČKOVÁ, Anna. „Český konzul“ ve Vídni: Z literárního archivu PNP. In: Tvar. Roč. 9, č. 7 (2. 4.), 1998, s. 14.

³⁵ KAFKA, František. *Cesta Vojtěcha Rakouse*. In: Židovská ročenka. Roč. 1965 – 1966, s. 110.

Zaujímá tedy ve svých dílech i sociální postoj. Je tedy zajímavé, že ani autor studie o Vojtěchu Rakousovi, literární kritik Miloslav Hýsek, nevěnoval této sociální tématice v Rakousově tvorbě příliš pozornosti, ač je jednou z jejích podstatných rysů. To naopak dosvědčuje František Kafka ve svém článku *Cesta Vojtěcha Rakouse*, kde naznačuje Rakousovo sociální cítění na příkladu jedné z Rakousových postav – chudém chlapci Lojzíkovi Kieslerovi. „*Rakousův pohled na „městské pány“, ovládající školu, kam Lojzík Kiesler přichází na podnět tety Lory, je pohledem chudého člověka na panstvo, i s jejich němčením, spojeným v mysli českého chlapce s „vyšší“ – ale nemilovanou! – vrstvou.*“³⁶ A to není zřetelné pouze ze spisovatelovy činnosti, nýbrž i z jeho osobního života spojeného s prodejem obuvi na předměstí v Libni. „*Ne náhodou prodával své boty – dělníkům Libně; to není myšleno jinak, než je psáno: on se šzil s prostředím drobných lidí předměstí, protože vyrostl mezi drobnými lidmi.*“³⁷

Význam spisovatele Vojtěcha Rakouse a jeho četných povídek spočívá především ve znázornění nového typu žida v literatuře – venkovského. Takového, který se láskyplně váže ke své rodné zemi, i když je chudý, a váží si života. „*Rakousových židů z literatury neznáme. Neznáme bosého, zdravého kluka Kieslerovic, který si zplna hrdla zpívá Vysoký javore, a neznáme Rézi, při jejímž pečení macesů zpívají sousedky mariánské písničky. A víme jistě, že ti židé existovali, existují, a že oni vlastně jsou praotci naší asimilace tak, jako byly české vesnice semenem probuzení.*“³⁸ Dá se říci, že pro českou literaturu objevil doposud neznámou vrstvu židů, o které se dříve nehovořilo ani nepsalo, a umožnil ji tak svým čtenářům prostřednictvím krátkých povídek více přiblížit. Podává jim tedy nejen věrohodný obraz tehdejšího života venkovských židů spojený s jejich každodenními zvyky a tradicemi a popisem chodu jejich domácnosti či venkovních prací, ale i podobu středolabské vesnice, která byla v jeho době něčím svérázná a ojedinělá.

K této vrstvě židů i k významu Vojtěcha Rakouse v literatuře se vyjádřilo i několik literárních kritiků, kterými byl jako autor přijat očividně kladně. V *Přehledných dějinách české literatury* se dočítáme, že až Rakous byl právě tím, který „*vnesl životný realism, mužný humor a břitkou charakteristiku do obrázků ze života židů na českém venkově.*“³⁹ O Rakousově výborné schopnosti vylíčit vesnické prostředí se zmiňuje i Jan Mukařovský

³⁶ KAFKA, František. *Cesta Vojtěcha Rakouse*. In: Židovská ročenka. Roč. 1965 – 1966, s. 110.

³⁷ Tamtéž, s. 110.

³⁸ FUCHS, Alfréd. *Několik poznámek k Rakousovým Vojkovickým a přesporním*. In: Židovská ročenka, 1981, s. 46.

³⁹ NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. V Olomouci: R. Promberger, 1913, s. 520. Sborník příruček pro učitelstvo a studentstvo; sv. 13.

v *Dějínách české literatury*: „Svérázné židovské prostředí na venkově v českém Polabí dobře odpozoval a se soucitným sociálním zájmem a s humorem vykreslil Vojtěch Rakous v povídkách *Vojkovičtí a Přespolní*.“⁴⁰

Rakousova díla se řadí do „zlatého fondu“ české literatury i společně s tvorbou dalšího významného českého spisovatele s židovskými kořeny – Karlem Poláčkem. Oba z nich totiž objevili něco nového. V porovnání s Rakousem spočívá Poláčkův úspěch nikoliv ve vyobrazení žida srostlého s vesnicí, ale naopak v jedinečném znázornění žida městského. Karel Poláček je známý jako výborný „znalec a zpodobitel českého maloměstského světa, který je v jeho knihách nazírán často s osobitým humorem a se zvláštním zřetelem k frázi.“⁴¹ Osobitý humor se tak jako prvek uplatňuje v povídkách obou spisovatelů.

Rakousovy primitivně kreslenými figurkami a hlavními postavami jsou židé – převážně z oblasti Prahy, ale typově podobající se venkovským židům z celých Čech, kteří se živí jako drobní řemeslníci, rolníci, podomní obchodníci či učitelé. Záměrně však není většina z nich konkrétně pojmenována, neboť by tak byly prozrazeny osoby pocházející ze spisovatelova reálného života. Tím dochází ke splynutí Rakousových povídek v jedno žánrové pásmo. Postavy tvoří neměnnou linii povídek, přecházejí z jedné do druhé. Co je na nich podobné a co se prolíná ve všech Rakousových povídkách, jsou jejich povahové rysy, záliby i již zmiňované židovské obyčeje, které poctivě dodržují, ale v první řadě jejich osudy radostné i neradostné, „někdy i pohnuté, ale prolnuté vzájemnou láskou, obětavostí i úctou“⁴². Časté je i zobrazení kontrastu mezi chudými pracujícími židy a zámožnými povrchními židy, jako rovněž i kontrastu chudých z křesťanského prostředí a chudých z prostředí židovského. Rakous byl člověkem, jak už bylo mnohokrát řečeno, srostlým se svým rodným vesnickým lidem. Na vesnici se pohybovali lidé z obou prostředí – židovského i křesťanského. Nerozlišoval je. Naopak zastával názor, že patří k sobě a jedině různost matriky je příčinou jejich rozdělení nesouvisející s jejich rasou či tradicí.

Jako konkrétní příklad tehdejších poměrů mezi židovskými i křesťanskými lidmi žijícími na českém venkově bychom mohli uvést Rakousovu povídku *Strýc Václav*. Rakous neznal svého strýce až do té doby, dokud ho jednoho dne nečekal ve sněhové vánici před židovskou školou a nevzal ho na návštěvu k sobě domů. Nesměl se s ním stýkat

⁴⁰ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. 1. vyd. Praha: Victoria, 1995, s. 55.

⁴¹ MIKULÁŠEK, Alexej, GLOŠÍKOVÁ, Viera, SCHULZ, Antonín a kolektiv. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2002. Velká řada (Votobia), s. 288.

⁴² KONOPA, Vojtěch. *Kdo byl Vojtěch Rakous?* In: Jihočeská pravda. Roč. 21, č. 203 (26. 8.), 1965, s. 5.

z jednoho prostého důvodu: „*Strýc Václav byl starším bratrem matčíným a byl křtěný. A okolnost tato byla příčinou, že jeho jméno se u nás nesmělo vyslovovati, že se o něm mluvilo jen potají a v neurčitých narážkách a že nám dětem se zdál něčím neobyčejně tajemným a hrůzným.*“⁴³ Koneckonců dopadne povídka dobře. Vidíme v ní jakousi symbiózu dvojí vyznávající víry, která je nám čitelná z Rakousova subjektivního postoje – z jeho náboženské tolerance.

Pokud bychom měli hovořit o skutečném přínosu z tvorby Vojtěcha Rakouse do české literatury, vymezili bychom hned několik podstatných charakteristik, které se u mnohých autorů, jež byli přívrženci Rakousových děl, vzájemně prolínají. Vedle vytvoření nového typu žida si cení, zvláště Jan Herben, jeho upřímnosti a osobitosti citů, což mohlo vést k předpokladu značné popularity u čtenářů. Zároveň lze podle něj spatřit Rakousův význam v obohacení o nové zkušenosti i „*tím, že nám vylíčil, jak nějakého půl milionu židů žije v rodině, jak židé pohlížejí na sebe samy a jak na křesťanské obyvatelstvo, mezi nímž žijí.*“⁴⁴. V návaznosti na kontrast chudých z židovského i křesťanského prostředí reaguje i spisovatel a publicista Eduard Lederer, který popisuje Rakousovy pocity po osudné prosincové bouři v roce 1897: „*Setřásl dojmy doby té. Toliko vlastenčit přestal, vlastenčit v krásném slova toho smyslu. Přestal věřit, že horováním o vlasti lze překlenout tak náhle a nečekaně rozevřenou propast mezi dvěma vrstvami společnosti, křesťanskou a židovskou, jež mu byly a jsou stále stejně milé.*“⁴⁵ Rokem 1897 a tehdejší situací kolem něj, která byla spojená i s vytloukáváním židovských oken, byl Vojtěch Rakous velmi hluboce zasažen, což se projevilo vznikem jeho čtyř povídek – dvě z nich pojmenoval jako *Rozbitá okna* a *Děti*. Ty se však nedočkaly knižního vydání.

Povídka *Rozbitá okna* je vzorovým příkladem Rakousova oblíbeného vyobrazení kontrastu mezi chudými a bohatými židy, přičemž osudy obou vrstev končí identickým způsobem bez ohledu na jakýkoliv majetek – vytloukáním oken. Dva rozdílné typy židů, a přeci můžeme vycházet z jejich „společného já“ při odpovědi na jejich otázku „proč?“. „*Po prvé ve svém životě pocítil ve svém nitru palčivou, hořkou lítost; po prvé ve svém životě poznal, že není jako jiní lidé, že není člověkem, nýbrž že je židem.*“⁴⁶ V povídce *Děti* Rakous

⁴³ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 304.

⁴⁴ RUMLER, J. *O Vojtěchu Rakousovi*. In: *Modche a Rezi a jiné příběhy*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 19.

⁴⁵ LEDERER, Eduard. In: RUMLER, J. *O Vojtěchu Rakousovi*. In: *Modche a Rezi a jiné příběhy*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 20.

⁴⁶ KREJČOVÁ, Helena. *Vojtěch Rakous*. In: *Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2000, s. 17.

staví do kontrastu dětské postavy z židovských a křesťanských rodin, kde jejich chování vůči sobě analyzuje na několika vybraných situacích korespondujících s dobou. Totožnou tematikou se zabývá i v další povídce. Znázorněna je touha židovského chlapce zapadnout mezi ostatní nežidovské děti, které mu ale dávají zřetelně najevo svůj nezáměr z jediného důvodu – chlapec je žid. Absurdní situace nastává v momentě, kdy se židovskému chlapci splní přání, děti ho zapojí do hry a při jeho vyprávění své matce o zdánlivě šťastném dni se dozvídáme, o jakou hru šlo: „*Všichni si, maminko, se mnou hráli, všichni...Hráli jsme si na pana Hilsnera a já ho dělal toho pana Hilsnera a už mne pověsili, maminko, a kolikrát už mne pověsili...*“⁴⁷

3.1 Vojtěch Rakous publicista

S jeho úplnými začátky je spojena ostrá satira jako dominující prvek jeho beletristických příspěvků v časopisech, do kterých je zasílal. Už ze samotného názvu povídky *Proč občan Purnocha nevolil do říšské rady* bychom mohli vyjít s tvrzením, že se jedná o politickou satiru či humoresku, a nebyli bychom daleko od pravdy. V této drobné humoristické povídce vystupují typické Rakousovy postavy prostých vesnických lidí z polabských Chrástovic a soused Purnocha, který je vyslán do okresního města Karlín, aby volil do říšské rady. Humorný okamžik nastává ve chvíli, kdy kvůli své doprovázející ženě zmešká vlak. I další povídka *Mezi cibuláři nepřekračovaly hranice* nese charakter zábavy. Skrze Rakousovy satirické obrázky sice došlo ke značnému nedorozumění a následnému skandálu kvůli nezměněným jménům jeho postav, které náležely reálným spoluobčanům ze vsi, ale co je podstatné – lze v nich spatřit odraz tehdejšího politického života na venkovském prostředí. Ten Rakous dovedl detailně vylíčit ze znalostí Starého Brázdima u Brandýse nad Labem, ve kterém se narodil, ale i z míst, která pro něj mnohé znamenala a ovlivnila ho natolik, že je zahrnul do své tvorby. Vytýkáme především jeho návštěvu školy v Brandýse nad Labem, cesty do modlitebny v Předleticích i jeho pozdější práci obchodníka v Mratíně.

Zajímavá je i spojitost mezi Vojtěchem Rakousem a jeho tehdejším pedagogem Tomášem Garriguem Masarykem. Ze svědectví Rakousova blízkého přítele Maxe Poppera a z rozhovoru mezi nimi vyplývá, že právě díky Masarykovi rozvíjel i nadále svůj spisovatelský talent. „*O to, že jsem psal, má zásluhu hlavně profesor Masaryk. Ten mi řekl:*

⁴⁷ KREJČOVÁ, Helena. *Vojtěch Rakous*. In: Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2000, s. 19.

*Pište, já to rád čtu.*⁴⁸ V té době zastával Masaryk funkci poslance v rakouské říšské radě za mladočeskou stranu, tudíž jednou z nejpravděpodobnějších variant, kde si mohl Rakousovy povídky *Proč občan Purnocha nevolil do říšské rady* povšimnout, bylo její uveřejnění v *Národních listech*.

Další Rakousovy humoristické povídky, mezi které patří *Panské choutky* a *Historie dvou týden ženatých mužů*, byly již následně otištěny v časopise *Nový Paleček*. Prvky Rakousova židovství v nich ale ještě stále nenalzáme, neboť svou pozornost upíná k popisu vesnice a maloměsta.

Zlom v jeho publicistické činnosti nastává až ke konci osmdesátých let – čili v momentě, kdy začíná přispívat do *Českožidovského kalendáře* a jeho tvorba se tak obrací k jiné tematice, než mu byla doposud tou nejbližší. V popředí stojí období jazykově buditecké s důrazem na vlastenectví a s ním spojené i nabádání Vojtěcha Rakouse k psaní židovských povídek s vlasteneckou tendencí. Ačkoliv nerad, napsal v tomto duchu čtyři novely a také dvě povídky – *Světobčan* a *V červáncích nové doby* s podtitulem *Povídka z dob našeho národního probuzení*, která byla zveřejněna v roce 1887. Hlavní postavou celé povídky je Stránský, který miluje židovskou dceru otce Kantora. Kantor touží po založení německé školy v obci, a to za účelem lepšího vzdělání židovským dětem – založena je však škola česká.

Z obecného hlediska byla propagace s ohledem na jazykovou i kulturní orientaci židovských občanů v Čechách velmi zdařilá i odpovídající vlasteneckým představám tehdejšího redaktora Karla Fischera, nikoliv však přínosná pro Rakouse. I Miloslav Hýsek výstižně formuloval svou myšlenku o Rakousových vlasteneckých novelách, ve kterých jde čistě jen „o česko-židovskou otázku, o získání židů české myšlenky a o jejich poměr k českému prostředí.“⁴⁹ To se výhradně neslučuje s Rakousem a jeho literárními touhami. Uvědomoval si, že tato vlastenecká českožidovská literatura vytváří smyšlené vztahy mezi postavami a nekoresponduje s realitou, tudíž se jí už nevěnoval. Po dohodě s Karlem Fischerem se ale i nadále každým rokem v *Českožidovském kalendáři* objevovala některá z Rakousových povídek, avšak již bez afektovaného vlastenectví.

V porovnání s Rakousovými beletristickými díly zůstává jeho žurnalistická činnost nedocenená – jak kvantitativně, tak i kvalitativně. Vojtěch Rakous napsal několik fejetonů

⁴⁸ KAFKA, František. *Cesta Vojtěcha Rakouse*. In: Židovská ročenka. Roč. 1965 – 1966, s. 108.

⁴⁹ MIKULÁŠEK, Alexej, GLOSÍKOVÁ, Viera, SCHULZ, Antonín a kolektiv. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2002. Velká řada (Votobia), s. 298.

i esejí o česko-židovství, které se ale v mnohém lišily od jeho humoristických povídek. Jeho obvyklý způsob při řešení problémů hlavních postav, a to vždy s nadhledem a humorem, se vytratil. Naopak se jeho články jeví jako příliš konkrétní a útočné, čímž takřikajíc eliminuje své přívrženectví k reformní filozofii Tomáše Garrigua Masaryka a jeho negativní postoj k revoluci jako k projevu násilí. Jejich ústředními tématy jsou antisemitismus, české maloměšťáctví a mentalita zbohatlých lidí, přičemž se jim Rakous vysmívá. K tomuto jeho kritickému zaujetí vůči českožidovským asimilantům dochází po roce 1918, který souvisí se vznikem republiky.

Vojtěch Rakous tvrdí, že se záhy přizpůsobilo až příliš mnoho židovských občanů, a čemuž obzvlášť nerozuměl, bylo jejich náhlému vystupování z církve – z Židovských náboženských obcí. Svůj nesouhlas tedy vyjádřil prostřednictvím několika fejetonů a sám setrval až do konce svého života u označení „věřící žid“, který vychází z náboženských otázek dvou významných osobností českožidovského hnutí Bohdana Klinebergera a Viktora Vohryzka a který se distancuje od povrchního světa církve.

Rakous nevychází z definice víry jako vnitřního prožitku. Víra byla vždy součástí Rakousovy rodiny, ve které se zachovávaly určité obyčeje spojené s pravidelnými návštěvami synagogy. V mládí k ní ale přistupoval pouze jako k něčemu, co bylo dáno tradicí, a rovněž i z jeho pozdějších tvrzení lze konstatovat, že u židů preferoval a obdivoval jiné přednosti. Uvedeme jako příklad Rakousovo přesvědčení o Karlu Fischerovi, který kolem něj ztělesňoval spolu s ostatními vzor žida svým cítěním a smýšlením: „*Zdalo se mi, že nemůže být krásnějšího úkolu, než si ustanovili tito židé: učit židy milovat půdu, na které se zrodili, a pracovat k tomu, aby žili v míru se svým křesťanským okolím. Oč lepší by byli tito židé, třebaže mnozí z nich ani do kostela nechodili, ani rituálních předpisů nezachovávali, než židé, kteří v našem kostele po celé hodiny mleli nesrozumitelné hebrejské modlitby!*“⁵⁰ Právě Karel Fischer má největší zásluhu ve vzkříšení Rakousova židovského cítění.

Po roce 1918 se tématem asimilace zabýval i ve svých dalších člancích, směřoval ale mimo jiné již k asimilantům i sionistům jiné národnosti, a to německožidovské. Na rozdíl od jeho předchozího zaujetí kritického postoje zvolil zcela jinou alternativu – obhajoby a cti. Německých židů si cenil a jejich němečtví považoval za rozumné vzhledem k právům, které měl on na své češství. Nepohrdal již ani sionisty, naopak respektoval ty, kteří jsou k sionismu plně a zodpovědně zavázáni. Prosazoval vzdělané lidi a jejich dovednosti získané pracemi

⁵⁰ KREJČOVÁ, Helena. *Vojtěch Rakous*. In: Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2000, s. 22.

na poli, které sloužily za účelem uplatnění v Palestině. Co se ale týkalo „bojovných“ sionistů prosazujících se převážně v Československu, nikoliv v Izraeli, tak s těmi Vojtěch Rakous nikdy nesouhlasil.

V roce 1921 věnoval ještě jeden článek rodičům, ve kterém k nim vyjádřil svou úctu v souvislosti s dětmi, které byly zapsány do židovské školy v Praze. Ta byla nově založena v roce 1920. Zápis těchto dětí spočíval především v dosažení židovského vzdělání, což do budoucna nepřinášelo žádné dobré vyhlídky vzhledem ke vzniku nové republiky. Rozhodnutí rodičů však Rakous oceňoval, jelikož údajně tušili následky, a přesto tak učinili.

3.2 Vojtěch Rakous spisovatel

Vycházíme-li z Rakousova upřímného a laskavého vztahu k rodné vesnici a bereme ho neustále v potaz, uvědomujeme si zároveň i skutečnost, že pro vytvoření kvalitního realistického díla je potřeba, aby se na své prostředí dokázal podívat i z kritického hlediska.

V roce 1897 vzniká Rakousova první kniha povídek pod názvem *Doma: židovské obrázky*, ve které se promítají především Rakousovy vzpomínky na dětství. Pojednává se v ní o vesnických židech žijících v 19. století, kteří figurují buďto v rovině plného humoru a vtipu – povídky *Hodina* či *Lampa*, nebo naopak jsou znázorněni prostřednictvím tragikomiky. Na tuto knihu povídek sice navazuje i pokračování *Ještě jednou doma* s Rakousovou povídkou *Strýc Václav*, o které jsme se již zmiňovali, ale i přesto nebyl tento výbor *Doma* pravděpodobně natolik zajímavým, aby se mu věnovalo větší pozornosti.

Zato v roce 1910 sklízí nadaný spisovatel značné úspěchy se svým životním dílem *Vojkovičtí a přespolní*, které tvoří výbor z povídek uveřejněných v *Českožidovském kalendáři*, ale i v *Českožidovských listech* a v *Rozvoji*. Tento výbor byl kritiky přijat jako „*podivuhodné dílo založené nejen na nové literární látce, ale i na osobitosti citů, výrazu a upřímnosti osobní*.“⁵¹ Vojtěchu Rakousovi se podařilo vytvořit umělecký útvar, kterého si kritika vážila zvláště kvůli výrazové a dějové přímočarosti, ale také kvůli spisovatelově dovednosti zdůraznit svět lidí, který je v jeho povídkách prioritou. Velký vděk patří především Spolku českých akademiků-židů v Praze, který se podílel na vydávání Rakousových děl. Vděčnost by se ale dala vyjádřit i Svazu českých pokrokových židů, neboť ten zase stojí v roce 1914 za vydáním dalšího Rakousova výboru *Na rozcestí* s ilustracemi Adolfa Kašpara. Dílo je

⁵¹ MIKULÁŠEK, Alexej, GLOSÍKOVÁ, Viera, SCHULZ, Antonín a kolektiv. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. Praha: Votobia, 2002. Velká řada (Votobia), s. 299.

zasvěceno tématu o dopadech familiantského zákona na židovské občany. Z tvrzení Alfreda Fuchse se jedná o sentimentální povídku, Jan Herben a další zase tvrdí, že je definovatelná jako „báseň v próze“.

Vojkovičtí a přespolní vznikly zprvu v jednosvazkovém souboru. Postupně se ale rozšířily až do tří svazků. Druhé vydání s předmluvou Eduarda Lederera bylo publikováno téhož roku jako první vydání a o deset let později u něj došlo k rozšíření. Na Rakousově třísvazkovém a zároveň na jeho doposud největším souboru *Vojkovických a přespolních* se v roce 1926 pod nakladatelstvím Obelisk podílel Akademický spolek Kapper. Nejnovější vydání povídek poté pochází z roku 1986. *Vojkovičtí a přespolní* však nevycházely pouze pod tímto názvem. Další titul knihy, který s nimi úzce souvisel, vznikl pod názvem *Modche a Rézi*, jež byl poprvé zveřejněn až po Rakousově smrti v roce 1938. Tato publikace nebyla jedinou, nýbrž se objevila i v následujících letech – 1958, 1968 a 1992. Všimáme si zde tedy jakéhosi posunu ve vnímání celkové knihy povídek, ze které jednoznačně vystupují povídky o manželské dvojici Modche a Rézi jako ty nejuspěšnější.

Kdybychom se zaměřili na srovnání výborů, lišily by se zejména svým rozsahem. „Je zřejmé, že Rakous psal své povídky konzistentně a v rámci jednotlivých tematických cyklů souběžně. Seskupování do cyklů je přitom pro něj typické a prozrazuje snahu o vícevrstevnaté, co nejkomplexnější, bohatě strukturované traktování některých klíčových témat.“⁵² Jak už jsme uvedli, k nejzdařilejšímu a nejslavnějšímu spisovatelovu cyklu se řadí *Modche a Rézi* s deseti povídkami. Hned vzápětí za ním stojí *Kieslerův Lojza* se čtyřmi povídkami stejně jako cyklus *Dědeček a babička*. Z dalších bychom poté mohli jmenovat *Povídky a črty židovské a nežidovské*, *Když přišla válka* nebo *Kolem židovství*. Mimoto existuje i cyklus *Soused Izidor Goldstein vypravuje*, reagující na dobové události z domácího prostředí, avšak z něj nenalezneme ani jednu povídku v knižním vydání.

3.3 Vojtěch Rakous – divadlo, filmografie a rozhlas

Úpravy pro divadelní a filmové představení, rovněž i pro rozhlasovou tvorbu, se týkaly zejména Rakousových povídek s ústřední manželskou dvojicí Modchem a Rézi.

Městské divadlo v Ostravě představilo s touto dvojicí hru na jevišti v roce 1921 a v roce 1926 byl s ní rovněž natočený i němý film scénáristou a režisérem Přemyslem Pražským. V hlavních rolích si zahráli Rudolf Hock a Pepi Glöckner-Kramer. V roce 1931

⁵² KREJČOVÁ, Helena. *Vojtěch Rakous*. In: Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2000, s. 21.

byla populární v divadle Uranie v Praze, kde prorazila povídka *Modche a Rézi na židovském bále*. Ta stejná byla o rok později uvedena v Praze v divadle Akropolis, později i v Komorním divadle. V současné době je však velmi oblíbené i mluvené slovo v různých pořadech, které zprostředkovávají rádiové stanice. Namluveno bylo i několik povídek od Vojtěcha Rakouse, kterých se ujal nejen Český rozhlas Vltava, ale i Český rozhlas Ostrava nebo rádiová stanice Proglas.

V roce 1999 vznikla sedmidílná četba povídek o Modchem a Rézi na pokračování ze stejnojmenné předlohy, kterou připravila Jaroslava Hájková s režisérkou Markétou Jahodovou. Četby se ujal Josef Somr, který své posluchače seznámil vedle povídek *Jak Rézi pekla macesy*, *Modche a Rézi na židovském bále*, *Rézina poslední hodinka* a *Když se okna tloukla* i s Rakousovými povídkami *Začátky*, *Strýc Václav* a *Opuštěné hnízdo*. V roce 2005 došlo ke zdramatizování povídky *Rézina poslední hodinka* v Českém rozhlasu Ostrava, kterou přednášel Vladimír Polák a pro rozhlas ji připravil Libor Magdoň za asistence režiséra Miroslava Zelinského. Povídka byla zařazena do cyklu *Klasická povídka* a v březnu roku 2017 zazněla její repríza již v cyklu *Noční bibliotéka*. V roce 2006 zazněly příběhy o Modchem a Rézi od Václava Baura v rádiu Proglas, kde byli rovněž i v tomtéž roce namluveni *Vojkovičtí a přespolní* Rudolfem Pellarem. Jednalo se o trojdílnou četbu na pokračování, k jejíž dalšímu uvedení došlo v roce 2009 a 2015. Další zdramatizovanou povídku, tentokrát *Modche před odvodem*, mohli posluchači zaslechnout v Českém rozhlasu Ostrava v roce 2014. Účinkovali zde Stanislav Malý, Stanislav Šárský, Alexandra Gasnářková, Anna Cónová a Tomáš Jirman, který byl rovněž jejím režisérem. Na přípravě se podílela Eva Lenartová.

V neposlední řadě považujeme za důležitou i zmínku o úvaze Ondřeje Vaculíka – *Když Rézi pekla macesy a Modche hauzíroval*, o kterou se s posluchači podělil v roce 2016 v cyklu *Psáno kurzívou*, spadajícího pod Český rozhlas Vltava. Jedná se o esej odkazující k humoristickým povídkám Vojtěcha Rakouse, která je „*autorskou interpretací o nové zemi a nových lidech osmdesát let po tom, co o něčem takovém snili v Čechách židé*“.⁵³ V popředí stojí český venkov a jeho proměny, které jsou patrné z obce Brázdimi, odkud Rakous pocházel.

⁵³ Tvůrčí skupina literárně-dramatické tvorby. Ondřej Vaculík: *Když Rézi pekla macesy a Modche hauzíroval*. [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z WWW: <https://vltava.rozhlas.cz/ondrej-vaculik-kdyz-rezi-pekla-macesy-a-modche-hauziroval-5028738>

4 Obraz manželského života v tvorbě Vojtěcha Rakouse a v kontextu židovství

V beletristické tvorbě Vojtěcha Rakouse se vzájemně prolínají různá témata spojená s konkrétními motivy, vždy jsou ale zasazena do prostředí české vesnice. Setkáváme se s tématem náboženství, tradice, chudoby i bohatství, lásky, manželství i vztahem mezi mužem a ženou. My se zaměříme na Rakousův nejslavnější cyklus povídek o manželské dvojici Modche a Rézi. Vojtěch Rakous popisuje jejich soužití v životě prostřednictvím líčení humorných příhod, díky kterým je možné vytvořit si jakousi představu o tom, jak to mezi nimi funguje ve společné domácnosti pod jednou střechou i mimo ni.

4.1 Charakteristika manželství

Obecně definovatelná je skutečnost, která se na manželství dívá jako na jeden z důležitých kroků ve vztahu mezi mužem a ženou, kteří se do něj rozhodnou vstoupit. Skutečný význam manželství se však nezakládá pouze na tomto tvrzení. Je to také *„jedna z nejvýznamnějších institucí individuálního života pohlavně zralých jedinců a to instituce společensky schválená, přímo i doporučovaná a nesmírně důležitá pro vnitřní stabilitu společenských vztahů.“*⁵⁴ Podle Evy Kolačné, která napsala knihu *O lásce manželské a rodičovské*, spočívá manželství především v *„jeho širším, společenském dosahu, pro který se mu dostává náležitého ocenění a podpory.“*⁵⁵ Autorka rovněž vzápětí uvádí, že *„uzavřít manželství představuje životní cíl, který je lidem vlastní a který (s jistými modifikacemi) funguje univerzálně, tedy ve velké většině lidských kultur.“*⁵⁶ S tímto názorem vidíme jistou podobnost i v knize *Manželství a rodina*, kde její autoři hovoří o původu manželství, který vychází z lidské přirozenosti – že je *„součástí našeho vlastního způsobu bytí.“*⁵⁷

Hlavním znakem manželství je společná domácnost mezi dvěma lidmi – nazývaná jako *„společenství lože a stolu“*, zároveň je ale založena na tom, aby neměla *„diskriminující důsledky jak pro manžely samé, tak i pro generaci jejich dětí.“*⁵⁸ Ty bývaly zprvu zřetelné u manželských a nemanželských dětí, jak uvádí doktorka Jiřina Máchová, avšak této diskriminaci již společnost předchází a rozdíl mezi těmito dětmi zdařile odstranila.

⁵⁴ MÁCHOVÁ, Jiřina. *Duševní hygiena rodinného života*. Praha: Avicenum, 1974, s. 55.

⁵⁵ KOLAČNÁ, Eva. *O lásce manželské a rodičovské*. Praha: CEVAP, 2006, s. 11.

⁵⁶ Tamtéž, s. 11.

⁵⁷ MIRAS, Jorge a BAÑARES, Juan Ignacio. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Vyd. 1. Pardubice: Axis, 2014, s. 55.

⁵⁸ MÁCHOVÁ, Jiřina. *Duševní hygiena rodinného života*. Praha: Avicenum, 1974, s. 55.

Podle příběhu z Bible je manželství pojato jako znovunalezení. Vzhledem k židovskému náboženství a svazku dvou lidí je tomu tak podobně i v talmudu – v soupisu o židovských zákonech. K tomu, aby muž a žena uzavřeli společný sňatek, jsou předurčeni. Jejich úkolem je prostřednictvím manželství dosáhnout životního poslání a podílet se na rozkvětu rodiny. „*A Bůh stvořil člověka k obrazu Božímu, k obrazu Božím stvořil jej, muže a ženu stvořil je. A Bůh jim požehnal a Bůh jim řekl: „Plod'te se a množte se a naplňte zemi a podmaňte ji...“*“⁵⁹ Tohle přikázání je obsaženo jako jedno z prvních v knize Tóra. V židech vyvolává především tzv. *micvu* – tedy povinnost, kterou jsou plně zavázáni a za kterou nesou velkou zodpovědnost.

S manželstvím tedy souvisí i založení rodiny, u něhož se očekává určitá lidská mentální i fyzická vyspělost. K upevnění budoucí rodiny je pak rozhodujícím elementem partner, kterého si pro manželství zvolí druhá osoba podle svých vyžadovaných hodnot – fyzických, intelektuálních či dalších. Postupem času se k nim připojily i hodnoty týkající se materiálního zabezpečení, „*zaručující v nestabilizované situaci mladého manželství aspoň určitou vyhlídku na manželský úspěch.*“⁶⁰ V tom ale nespočívá úspěšné manželství. Důležitá je především citová vazba, vzájemná akceptace a harmonické doplňování manželů s ohledem na jejich osobnost. Jeho podstata nevychází z podobných povahových rysů obou manželů, naopak „*nejvhodnějším spojením je dobrá komplementarita, vzájemné doplňování vlastností.*“⁶¹

Vzhledem k manželství hovoříme i o určitém závazku lásky. Láska je totiž v tomto případě „*hnací silou vedoucí k rozhodnutí uzavřít manželství*“⁶² a již v uzavřeném manželství by měla být „*hnací silou každodenního jednání manželů*“.⁶³ K tomuto závazku se vážou i určitá manželská práva a povinnosti, jejichž hlavním smyslem je především ochrana lásky a věrnosti mezi dvěma lidmi, kteří dobrovolně vstoupili do manželského svazku. Pro vznik manželského i rodinného života je láska tím nejpodstatnějším, ale nelze ji jako pojem ztotožňovat s pojmem manželství. Avšak vše související s láskou manželskou či jinými jejich druhy „*a plněním této povinnosti, těchto skutků lásky, musí být chtěno a vykonáváno z rozhodnutí svobodné vůle, která může, ale nemusí jednat způsobem odpovídajícím její podstatě.*“⁶⁴

⁵⁹ LAU, Jisra'el Me'ir. *Praktický judaismus*. 1. vyd. Praha: P3K, 2012, s. 321.

⁶⁰ MÁCHOVÁ, Jiřina. *Duševní hygiena rodinného života*. Praha: Avicenum, 1974, s. 59.

⁶¹ Tamtéž, s. 62.

⁶² MIRAS, Jorge a BAÑARES, Juan Ignacio. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Vyd. 1. Pardubice: Axis, 2014, s. 74.

⁶³ Tamtéž, s. 75.

⁶⁴ Tamtéž, s. 76.

4.2 Manželský pár – Modche a Rézi

Hned z první Rakousovy povídky *Před svátky* se o Modchem a Rézi dozvídáme, že tento židovský pár žije ve společném manželství a domácnosti již přes 30 let, a to zcela sám – bez dětí. V porovnání s tím, co uvádí řádky v Bibli i židovském talmudu, tedy nesplňují povinnost související se založením rodiny. Nedožíváme se, z jakého důvodu děti nemají, to autor v povídkách pravděpodobně záměrně neuvádí, ale z jednotlivých pasáží a promluv jeho hlavních postav na téma děti jsme schopni vydedukovat závěr, že je mít nemohli: „*Modche nikdy ani nedutal. On vždy jen v těchhle dobách děkoval bohu, že nemají děti, protože by si musily chudinky v těch hadrech najisto polámat nohy.*“⁶⁵

U Modcheho a Rézi vidíme určité stereotypy, které jejich manželství doprovázejí – ať už Rézinu neustálou posedlost uklízením či Modcheho brzké uléhání do postele. Je u nich také patrné „společensví lože a stolu“, neboť vedle sebe jako manželé vzájemně sdílejí nejen postele, ale zároveň usedají i ke stejnému stolu, jak by to mělo ve společné domácnosti bývat zvykem. Mimoto je pro Rézi postel jediným místem, kam smí zalehnout pouze ona. „*Ptám se tě, Modche, co je tohleto? Řekni na své čisté svědomí, kdo spal v mé počestné posteli?*“⁶⁶ Co se však týče intimního vztahu Modcheho a Rézi, tak o něm se autor ve svých povídkách nezmiňuje. Tématika intimity byla již v období Rakousova působení v literatuře zobrazována, avšak pravděpodobným důvodem, proč se neobjevovala v Rakousových povídkách o Modchem a Rézi, by mohl být jeho realistický a objektivní přístup, ve kterém intimita nesehrává podstatnou roli. Na jejich vztah mezi sebou nazíráme prostřednictvím vtipných příhod za běžného chodu v domácnosti, který je tak detailně vylíčen, že snadno získáváme přehled o tom, jak to mezi manželi funguje.

Modche s Rézi vystupují jako manželé, které nespojují podobné povahové vlastnosti, naopak se u nich prolínají různé typy temperamentu. Zde by se mohlo uplatnit tvrzení Jiřiny Máchové, podle níž spočívá úspěšné manželství právě ve vzájemném doplňování vlastností obou partnerů. Tímto způsobem se pak na manželství nahlíží velmi pozitivně.

Modche je v povídkách vyobrazen jako muž flegmatik, který působí klidným, vyrovnaným dojmem a který je nadměru spokojený v chaloupce, v níž s Rézi společně žijí, což dává najevo i při jejich společných diskuzích: „*Strávili jsme zde celý život, nic nám tu nechybí, jsme zde lidem zvyklí a lidé nám; jsme zde ve svém a zkrátka, jsme zde doma...*“⁶⁷ Je

⁶⁵ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 28.

⁶⁶ Tamtéž, s. 148.

⁶⁷ Tamtéž, s. 69.

očividné, že nemá rád jakékoliv změny či cizí prostředí, nikdy nikam nespěchá a své ženě Rézi raději neoponuje, neboť má strach z její reakce. „*Ani už Modche nevzdechl, že on sám se vší určitostí Rézi tento den naznačil, a ani mu také nenapadlo pátrat, odkud Rézi vědomosti své čerpala. Jemu stačilo, že to řekla Rézi; co Rézi řekla, to bylo svaté a nikdy dosud se Modche neodvážil pochybovat o Réziných slovech.*“⁶⁸ Když taková situace nastane, často se z ní snaží co nejbezpečněji vyváznout buďto drobnou lží, při jejímž vyřčení nepřemýšlí nad možnými následky, anebo zvolí jinou alternativu: „*Modche šel spát – bylo to právě k večeru – tak činil vždycky, kdykoli jeho Rézi přicházela do řečnické nálady.*“⁶⁹ Vzhledem k tomu, že Modche o věcech až příliš nepřemýšlí, sem tam způsobí nějaký ten malér, který mu Rézi dokáže zazlívát dlouhou dobu.

Rézi je naprostým opakem svého muže. Slovo „klid“ nezná, neustále by vykonávala nějakou činnost – je až přehnaně pracovitá i pečlivá. Rézi si navíc velmi zakládá i na majetku a na tom, aby šetřili každou korunu: „*Kalendáře jakživi neměli – takový zbytečný výdej by Rézi ani nedovolila.*“⁷⁰ Je sice dobrou hospodyní i kuchařkou, která se o Modcheho hezky stará, občas je i starostlivá, ale na druhou stranu bývá vůči Modchemu v zápalu vzteku velmi přísná. Vše ráda zveličuje, odmítá Modchemu odpustit jakoukoliv malichernost, které se dopustil vždy nechtěně, a říká věci, které nemyslí vážně: „*Ty beztoho budeš příčinou mé smrti, a jestli neumřu, jestli já tohle přečkám, tak se dám s tebou rozvést – ano, rozvést se s tebou dám, Modche, abys o tom věděl. Už se s tebou soužit nebude. A teď se seber a běž do Křenku!*“⁷¹

Všeobecně je tedy známo, že manželský pár bývá mnohdy doprovázen i zcela běžnými, i když ve většině případech bezvýznamnými hádkami. I v domácnosti Modcheho a Rézi nejsou zbytečné spory žádnou výjimkou. Často mezi nimi proběhne výměna názorů, která vyvrcholí v hádku vždy kvůli Rézi, které se něco nelíbí. Jednu takovou sledujeme například v povídce *Modche a Rézi na židovském bále*, kdy si Rézi stojí za tím, aby se s Modchem stejně jako ostatní zúčastnili vojkovického bálu a nebojí se na to jít i vyčítáním: „*To vím,*“ řekla ostře, „*tobě je to jedno, ať je o Purim židovský bál nebo ne.*“ „*A tobě to, Rézi, není jedno?*“ zeptal se Modche nevinně. *Rezi se mračila víc a více.* „*Víš, Rezi,*“ chlácholil ji Modche, „*já mám z toho židovského bálu taky radost, jenže to nechci dát na sobě znát.*“ Rézi zlostí jen hořela. „*Ještě blázny si dělej – že se božího trestu nebojíš! Celý svět se chystá*

⁶⁸ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 34.

⁶⁹ Tamtéž, s. 33.

⁷⁰ Tamtéž, s. 33.

⁷¹ Tamtéž, s. 86.

*o Purim do Vojkovic, a jemu je to pro blázny.“ Modche všecek strnul. „Snad bys, Rézi...“ „No, a co by bylo?“ Rezi přicházela stále víc a více do ohně - „povídám, co by bylo? Přes třicet let jsem s tebou, a řekni, co jsem s tebou užila? Kde jsem s tebou byla? Kam jsi mne za těch třicet roků ved?“⁷² Jinou zase registrujeme v povídce *Záselky*, kde se Rézi rozčílí kvůli koflíku a Modcheho přehmatu a ztropí tak scénu v jejich domě dokonce i před návštěvou. Takových situací bychom mohli v Rakousových povídkách najít celou řadu.*

4.3 Postavení ženy v 19. století

19. století bývá v kontextu se ženami interpretováno jako období, ve kterém u nich hrála zásadní roli sféra domova, přičemž u mužů převládala sféra pracovní a politická. Z toho vyplývá, že „*byl statut ženy jednoznačně určen ideologií „oddělených sfér“*“.⁷³ Ovšem už ve středověku se u ženy v manželství předpokládalo, že domácnost a péče o ni bude její prioritou, což vzhledem ke sféře jejího muže budilo pocit nerovnosti mezi pohlavími.

V knize *Žena v českých zemích od středověku do 20. století* se autoři zabývají i otázkami postavení obou pohlaví a jejich rodinnými vztahy, které jsou považovány za přirozené. Tvrdí, že povinností otce je řádně vychovat děti, nemá však nad nimi politickou moc, s čímž souvisí i podřízenost ženy, která „*není tedy politické, ale „manželské“ povahy, proto je přirozená.*“⁷⁴ Během celého 19. století tak byly patrné rozdíly mezi pohlavími převážně z hlediska sociálního a hospodářského – muž byl tím, který finančně zaopatřoval rodinu. Znovu bylo téma o rozdílech mezi mužem a ženou velmi nutné „*jakožto důsledek požadavku, který přináší doba, založeného na svobodě jednotlivce a autonomii subjektu.*“⁷⁵ Na konci 19. století existují v praktickém životě jen ojedinělé případy žen, které jsou svobodné a ekonomicky nezávislé. Je tedy nutno brát v potaz rozdíly mezi teoretickým pojetím postavení ženy a jeho pojetím z praktického hlediska, kdy to nemusí v každé domácnosti fungovat na stejném principu.

Zajímavé je i tvrzení filosofů Immanuela Kanta a Friedricha Hegela z počátku 19. století, kteří zastávají názor, že žena je v rovnocenné pozici s mužem. Podobně se k tomu přiklání i další myslitelé z druhé poloviny 19. století, jako například Eugen Düring, který *pokládal „omezení ženskosti na povolání matky a hospodyně za poníženi ženy“*⁷⁶, stejně jako

⁷² RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 39-40.

⁷³ LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 278 Česká historie; sv. 21.

⁷⁴ Tamtéž, s. 36.

⁷⁵ Tamtéž, s. 37.

⁷⁶ Tamtéž, s. 40.

Tomáš Garrigue Masaryk, který byl představitelem sociálního feminismu a ženy příkláněl jako rovné k mužům. Někteří filosofové jako Friedrich Nietzsche nebo Arthur Schopenhauer však stáli v opozici a kontrastu k těmto názorům – naopak totiž byli velkými odpůrci feminismu.

U postavení ženy v 19. století byl tedy dominující model, který sice zaujímal rozdělení sfér na veřejnou a soukromou, ale byl také jasně nesouměrný. Na první pohled mohlo být totiž patrné, že muž je kralujícím ve sféře veřejné, žena ve sféře soukromé. Pravdou však je, že „rodina sice platila za doménu ženy, ale vedl ji muž coby hlava rodiny.“⁷⁷ V té době to připadalo většině ženám jako něco zcela běžného a přirozeného. Na konci 19. století se ale objevily i takové, kterým se to nelíbilo, což dávaly najevo svým protestem.

4.4 Postavení Rézi

Postava Rézi vystupuje v povídkách Vojtěcha Rakouse v rozporu s výše zmíněným, kdy muž byl považován za „hlavu rodiny“ a měl tak hlavní slovo. V manželství i společné domácnosti Modcheho a Rézi to funguje na zcela opačném principu. Rézi zde charakterizuje role dominantního postavení, což jsme již nastínili i prostřednictvím několika ukázek v souvislosti s jejich manželstvím.

Vedle flegmatického Modcheho působí dojmem až jakéhosi „velitele“. Ráda dává Modchemu příkazy, neustále něco káže a diktuje podmínky, tudíž Modchemu dle všeho nezbyvá nic jiného, než jen slepě plnit rozkazy své ženy, aby byla spokojená. „*Rána se nedočkám*“, šeptala lítostivě Rézi, a hlasitě a rázně dodala: „*Kovářka u mne zůstane a ty dojdeš do Křenku k Náckovi; Nácek ať jde hned do Vojkovic pro Frieda a pro Hellera. U Toničky ve Křenku na ně počkáš a můžete přijít všichni pohromadě. Ať si ale pospíšíš, a ne abyste přišli, až budu na prkně – to víš, že bych se s tebou vypořádala!*“⁷⁸ Vše musí být podle ní, a pokud by náhodou nebylo, je zle. Tím, kdo to vždy odnese, je její manžel, kterého viní téměř ze všeho. Kolikrát ho také nazývá ostudou: „*Já, žena nešťastná,*“ *naříkala zoufale, „co už já s tebou vytrpěla, o tom by se kronika dala napsat; jen pro posměch jsem s tebou celému světu, a kdyby jen to bylo!*“⁷⁹, a to kdykoliv, když Modche něco pokazí a ani přinejmenším to neodpovídá Réziným představám.

⁷⁷ LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009, s. 311 Česká historie; sv. 21.

⁷⁸ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 89-90.

⁷⁹ Tamtéž, s. 82.

Svou častokrát nesnesitelnou a panovačnou povahu si uvědomuje jen zřídka. Rakous to zachytil v povídce *Modche a Rézi na židovském bále*, kdy se Rézi marně snaží najít svého Modcheho a zpytuje své svědomí. „*Žalostno bylo poslouchati Rézin nárek. Volala Modche nejsladšími jmény. Bohu přísahala, hodnějšího muže na světě že nebylo, a svatosvatě mu slibovala, že až se na věčnosti shledají, že mu tam všechno vynahradí, čím mu zde na zemi ublížila.*“⁸⁰ V kontrastu s touto situací ale vzápětí řeší poslední vůli a peníze, které by jí případně náležely po smrti manžela. S totožnou situací se střetáváme i v povídce *Modche před odvodem*, kde se Rézi znovu zabývá tím, zda by obdržela nějaký finanční obnos, pokud by se Modchemu cokoliv stalo. V tomto ohledu je vedle její dominantní povahy zobrazena i jakási sobeckost a touha po penězích.

Na základě těchto situací je nám tedy zřetelná nerovnost mezi oběma pohlavími, kdy se v přední pozici nachází žena, nikoliv muž, jak by se mohlo očekávat. Její dominance je patrná ihned po přečtení několika řádků z Rakousovy knihy povídek. Také bychom mohli zmínit jistou podobnost s dílem *Otec Kondelík a ženich Vejvara* od literáta Ignáta Herrmanna, kde i jeho ženská postava – paní Kondelíková – zaujímá v některých situacích dominantní postavení nad svým mužem, který je ale na rozdíl od Modcheho hlavou rodiny. Paní Kondelíková vládne v domácnosti, kde je stejně jako Rézi výbornou hospodyní. Ačkoliv je velmi inteligentní, snadno dokáže získat pana Kondelíka na svou stranu. Často totiž říká, co chce její manžel slyšet. Tím toho lehce zneužívá a jedná tak, jak sama uzná za vhodné. Její jednání však vede ku prospěchu obou manželů i celé rodiny, nejen ku prospěchu jí samotné, což se nedá ztotožnit s Rézi a její sobeckou a panovačnou povahou.

4.5 Ortodoxní pojetí tradicionalismu v manželství

S každým náboženstvím jsou spjaty určité tradice, které jsou v manželství méně či více dodržovány. O ortodoxii, jako o všeobecném přidržování se určité ideologie a učení stavěném na tradičních hodnotách vycházejících z víry, velmi dobře pojednává anglický spisovatel Gilbert Keith Chesterton ve své knize *Ortodoxie*. Tradice je podle něj „*projevem důvěry ve shodu obyčejných lidských názorů a nedůvěry vůči osamocenému nebo náhodnému tvrzení.*“⁸¹ Rovněž dochází k názoru, že „*vůči životu je třeba mít základní loajalitu, a jde jen*

⁸⁰ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 47.

⁸¹ CHESTERTON, G. K. a TOMSKÝ, Alexander, ed. *Ortodoxie*. V tomto překladu 1. vyd. Voznice: Leda, 2010, s. 49.

*o to, má-li být přirozená nebo nadpřirozená.*⁸² O silné loajalitě poté hovoří v souvislosti se ženami, u nichž se tato vlastnost projevuje obzvlášť silně.

Na Chestertonovo tvrzení bychom tak mohli navázat zmínkou o Rakousově hlavní ženské postavě – Rézi, která je v jeho povídkách znázorněna velmi podobně. Spatřujeme v ní jakýsi prototyp ženy zakládající si na oddanosti a věrnosti svému náboženství a nadpřirozené osobě – v tomto případě Bohu, vůči kterému pocítuje neustálou potřebu dodržovat vše, čím se mu zavázala. Je pro ni ovšem velmi důležité, aby stejným způsobem přistupoval k vyznávající víře i její manžel Modche. Ve své knize Chesterton obecně poznamenal, že „*manželka svého muže miluje, a proto se ho pokouší předělat*“⁸³, rovněž jako poukázal na to, že „*ženy milují s mystickou vírou, a proto může být jejich někdy až cynická kritika devastující*“⁸⁴.

Zde bychom na základě několika vylíčených situací v Rakousových povídkách o Modchem a Rézi pravděpodobně soudili, že se tato výše uvedená tvrzení anglického spisovatele rovněž ztotožňují s Rézinou postavou bez jakéhokoliv bližšího zkoumání. Vojtěch Rakous zvolil pro svou hlavní ženskou hrdinku takový způsob jednání, který skutečně vůči Modchemu působí místy až příliš nemilosrdně. Avšak na druhou stranu se nepostrádá Rakousův upřímný humor, na kterém jsou jeho povídky o manželské dvojici stavěny.

4.5.1 Židovské zvyky a tradice v domácnosti manželské dvojice Modcheho a Rézi

Prostřednictvím Rakousových povídek o Modchem a Rézi se postupně seznamujeme s jednotlivými židovskými svátky a tradicemi, které jako manželé poctivě dodržují, neboť je doprovázejí v jejich společném každodenním životě. Oba manželé si uvědomují podstatu víry, ale především Rézi je zde vyobrazena jako žena židovského původu zachovávající ortodoxnost svého náboženství. Modche je sice rovněž jako Rézi věrný Bohu, modlí se k němu, ale nedává to na sobě tolik znát. Dokonce si není vědom ani toho, na který den připadá ten či onen židovský svátek. Vidíme tedy jasně zřetelný kontrast mezi dvěma hlavními postavami, jehož mohl Rakous chtít s velkou pravděpodobností docílit, aby zdůraznil náboženské hodnoty v tehdejší době.

Mezi židovské svátky, které do svých povídek Vojtěch Rakous zakomponoval jako jedny z nejdůležitějších s vážnou, ale i radostnější sváteční náladou, patří tzv. Vysoké svátky a svátky poutnické – Roš ha-šana jako Nový rok a Jom kipur jako Den smíření. Hned

⁸² CHESTERTON, G. K. a TOMSKÝ, Alexander, ed. *Ortodoxie*. V tomto překladu 1. vyd. Voznice: Leda, 2010, s. 78.

⁸³ Tamtéž, s. 79.

⁸⁴ Tamtéž, s. 79.

v úvodní povídce *Před svátky* Rakous přibližuje i jeden z poutnických svátků zvaný Pesach, který „je oslavou největší události dějin Izraele – vysvobození z egyptského otroctví“.⁸⁵ V další povídce *Modche a Rézi na židovském bále* se potom nachází zmínka o slavnostním dni Purim, který se slaví v období zimy, charakterizuje ho karneval a společně s Chanukou se řadí k nejveselejšímu a zároveň velmi oblíbenému židovskému svátku. To vychází i z talmudu: „I kdyby byly všechny svátky zapomenuty, Chanuka a Purim nikdy nezaniknou.“⁸⁶ Domácnost Modcheho a Rézi je tedy o svátcích i mimo ně charakteristická dodržováním hned několika konkrétních zvyků a tradic.

Ve svátečním období Pesach mívají manželé svou přidělenou roli – Rézina spočívá v předsvátečním úklidu, Modcheho zase v plnění všemožných úkolů, které mu Rézi nakáže. Tradičním židovským pokrmem o Pesachu jsou macesy, tedy nekvašené bochníky chleba, kdy se „požívání těchto chlebů, macesů, opírá o biblickou tradici, podle níž museli synové Izraele opustit Egypt tak rychle, že připravené těsto nestačilo zkvasit.“⁸⁷ Ani u Modcheho a Rézi by se domácnost bez macesů nemohla obejít. Z následující ukázky je také patrná Rézina charakteristická vlastnost spojená s důrazem na čistotu a pořádek nejen v domácnosti, ale i v rámci dodržování tradic, jak nám ji Rakous ve své povídce líčí v souvislosti s macesy - „musí být čisté, suché, dobře vypečené, a ne snad aby byly znečištěné popelem, nebo snad dokonce aby byly – chraniž pámbu – připálené.“⁸⁸ S tradičním předsvátečním úklidem a macesy o Pesachu se s manželskou dvojicí pojí i zvláštní zvyklost týkající se jídla a ukládání všedního nádobí na půdu. „Těch čtrnáct dní před svátky nikdy nemohli oba manželé jíst současně, vždy musil jeden čekat, až se druhý nají.“⁸⁹ Nedá se ale říci, že by se všemi tradicemi souhlasili oba manželé, i přesto, že je dodržují. Rakous zakončuje povídku větou: „A dobrý Modche, připravuje si sedr, z hloubi své duše děkoval Všemohoucímu, že jeho předsváteční útrapy jsou – pro letošek – skončeny“⁹⁰, která naznačuje, že Modche nesdílí stejné nadšení jako jeho žena Rézi.

Na Vysoký svátek Roš ha-šana, který se zpravidla slaví 1. září a trvá dva dny, mají všichni židé zakázáno pracovat. Co se týče domácích zvyků, typická je příprava sladkých jídel, díky kterým má být nadcházející rok sladkým. Mimoto „je zvykem zahájit slavnostní jídlo chalou s rozinkami namáčenou v medu, časté je požívání ovoce, především jablek,

⁸⁵ DOLEŽALOVÁ, Jana. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: REAG, 1995, s. 58.

⁸⁶ Tamtéž, s. 65.

⁸⁷ Tamtéž, s. 59.

⁸⁸ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 26.

⁸⁹ Tamtéž, s. 28.

⁹⁰ Tamtéž, s. 31.

rovněž namáčených v medu.“⁹¹ V domácnosti u Modcheho a Rézi to opět obnáší jako v období Pesachu velký úklid spojený i s Rézinou „hadrovou nemocí“, kterou tak nazval samotný Modche. Rézi si potrpí na tom, aby byly všechny jejich podlahy v domě pokryty pytlovými hadry - „*tyto pytlivé hadry byly její pýchou a chloubou.*“⁹² Kromě úklidu se oba manželé v podvečer prvního svátečního dne modlí u zapálených svícňů a na druhý den chodí svátečně oblečení do kostela. Rézi si také potrpí na tom, být v kostele vždy první a odcházet jako poslední. Tyto tradice a zvyky, které Rakous do povídky zahrnul, sice nevypovídají o výše obecně zmíněných, které svátek Roš ha-šana doprovázejí, avšak prostřednictvím humorně založené povídky je čtenářům přiblížen i se svátkem související zákaz práce – když Rézi s Modchem narazí cestou do kostela na otevřené krámky ve vsi v takový den, který podle Modcheho údajně připadá na Roš ha-šana.

Tradičně se v domácnosti manželské dvojice Modcheho a Rézi uklízí i v době, kdy se má v jejich domě konat událost spojená se svatbou některého z členů jejich rodiny. V tomto případě se opíráme o Rakousovu ukázkou toho, jak se oslavují židovské záselky a dozvídáme se tak o jejich významu. Rézi vysvětluje kovářce, že „*o záselkách se jeden druhému zaslíbí, on se stane ženichem, ona nevěstou, a vlastně už jako by byli svoji. Sejdou se nejbližší příbuzní, všechno se rádně ujedná a umluví, rozbije se koflíček...*“⁹³ Takové rozbití koflíčku je svatebním zvykem, který zaručuje štěstí budoucím manželům. Každý z přítomných si z něj ponechá jeden tzv. „šarbile“. Celá rodina se tedy sejde v domě Modcheho a Rézi, kde opět vládne čistota a pořádek. Před rozbitím koflíčku se ještě sepíše smlouva o sjednaných záležitostech týkajících se věna, na kterých trvá především Rézi. „*Kdyby Tonička, pámbu rač chránit a opatrovat, umřela do desíti let bezdětná, tak bude Ignác povinen vrátit celé věno. A to všechno musí se před oddavkami napsat a svědky podepsat.*“⁹⁴

K židům všeobecně i k Rakousovým postavám Modchemu a Rézi se váže i oslava šabatu. „*Smysl oslavy šabatu spočívá v zastavení veškeré práce, v odpočinku a v duševním obrození prostřednictvím modlitby a studia Tóry.*“⁹⁵ Tento den připadá každý týden na sobotu. Stejně jako ostatní židé, kteří si zakládají na svém náboženství, se i Modche s Rézi oblékají do svátečních šatů, jejich běžně nepokrytý stůl zdobí ubrus s květy a oba věnují čas četbě v Tóře, nebo-li chumiši – v pěti knihách Mojžíšových, jak se v Rakousově knize dočítáme.

⁹¹ DOLEŽALOVÁ, Jana. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: REAG, 1995, s. 55.

⁹² RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 28.

⁹³ Tamtéž, s. 51.

⁹⁴ Tamtéž, s. 56.

⁹⁵ DOLEŽALOVÁ, Jana. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: REAG, 1995, s. 44.

O šabatu pojídají v určitou hodinu i bábovku upečenou již předchozí den a popíjejí kávu. Konec sobotního šabatu je v domácnosti symbolizováno rozsvěcením svíce havdule.

V Rakousově povídce *Modche na svobodě* si lze povšimnout i tradice nutné pro fungování chodu židovské domácnosti. Židé dodržují přísné předpisy – tzv. kašrut, který klade důraz na rituální čistotu jídla. To znamená, že mají povoleno zabíjet a následně jíst pouze rituálně čistá zvířata. Rituálně čisté maso je poté označováno jako *košer*. Co je ale zvlášť podstatné, „*k důležitým zásadám košer kuchyně patří důsledné oddělování masité a mléčné stravy. Nejenže se nesmí vařit dohromady maso a mléko, ale je dokonce nutné mít pro obě skupiny jídel zvláštní sady nádobí.*“⁹⁶ Na tom si domácnost Modcheho a Rézi rovněž zakládá. Stravují se po židovsku a každý pokrm náleží do určité mísy či talíře podle toho, o jaký se zrovna jedná. Aby nedošlo k záměně masového a mlékového nádobí, uchovává je Rézi v policích oddělené od sebe.

Nejen v průběhu celého života, kdy je člověk zdravý, se s pokorou a úctou dodržují všechny náboženské tradice. S určitými zvyklostmi se u židů setkáváme i v době nemoci či blížícího se úmrtí. „*Členové bratrstva pravidelně navštěvují nemocného, zjišťují jeho potřeby a modlí se za něho. Hrozí-li smrt, již ho neopouštějí.*“⁹⁷ Takto by se dala definovat i povídka *Rézina poslední hodinka*, ve které Rakous zobrazuje posláni členů bratrstva – Chevre Kadiše. Když se Rézi necítí ve své kůži, jsou povoláni plnit svou funkci a být nemocné Rézi vždy na blízku. „*Všichni – Modche, Fried, Heller a Nácek brali do rukou modlitební knížky, obstoupili postel, na níž spočívala Rézi, a hlasitě a sborem počali odříkávati jednu modlitbu za druhou.*“⁹⁸ Povinnost jejího muže tedy spočívá v nápomoci a ochotě svolat bratrstvo, kdykoliv je třeba, aby se Rézi dostalo klidu v duši.

⁹⁶ DOLEŽALOVÁ, Jana. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: REAG, 1995, s. 96.

⁹⁷ Tamtéž, s. 96.

⁹⁸ RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Praha: Československý spisovatel, 1958, s. 93.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížení osobnosti Vojtěcha Rakouse se zaměřením na jeho život a publicistickou i spisovatelskou činnost, zároveň ale také analýza jeho povídkového cyklu *Modche a Rézi* v kontextu židovství. Zvolili jsme postup komparace, u kterého byly stěžejními tématy manželství, postavení ženy v 19. století a ortodoxní pojetí tradicionalismu v židovské domácnosti.

V první kapitole jsme se snažili o přiblížení pojmu českožidovské literatury na přelomu 19. a 20. století – tedy v období, ve kterém se již Rakous věnoval své spisovatelské činnosti. Charakterizovali jsme česky psanou židovskou literaturu, krátce jsme se však zmínili i o německy psané židovské literatuře, abychom nastínili její podstatu v téže době. Pokusili jsme se definovat hlavní význam Spolku českých akademiků-židů jako ústředního místa v rámci publikační činnosti a podpory asimilace, zároveň také smysl *Českožidovského kalendáře* i s výčtem jeho důležitých osobností ve funkcích redaktorů. Uvedli jsme rovněž nejen to, co stálo za procesem asimilace i proudem sionismu, ale také za antisemitismem, kdy se na přelomu 19. a 20. století silně stupňovala nenávisť vůči židům. V této souvislosti jsme zvláště ocenili a vyzdvihli činnost Tomáše Garrigua Masaryka, který vystupoval nejen proti antisemitismu, ale i pověře spojené s Hilsnerovou aférou, jejíž jádro problému jsme ve stručnosti rovněž naznačili. Cenným zdrojem informací pro nás byla v tomto případě kniha *T.G. Masaryk a židovství* od Miloše Pojara, díky níž jsme získali srozumitelný přehled o tehdejších situacích. V závěru kapitoly jsme ještě zdůraznili českožidovské autory a snažili se za pomoci *Literatury s hvězdou davidovou* naleznout společné a zároveň co nejvýstižnější znaky s těmi, které ve své tvorbě uplatňuje i Vojtěch Rakous.

Ve druhé kapitole jsme kladli důraz na co nejdůležitější popis všech důležitých záležitostí souvisejících se životem spisovatele, jehož značnou část ovlivnilo i jiné zaměstnání – prodej obuvi. Vycházeli jsme z dobových materiálů, na jejichž základě jsme byli schopni pochopit skutečnou osobnost Vojtěcha Rakouse i jeho roli v českožidovské literatuře. Velmi dobře nám posloužil úvod Josefa Rumlera v knize *Modche a Rézi a jiné příběhy*, který nám poskytl patřičné informace. Mimo jiné jsme se opírali i o samotná autorova tvrzení, která nám byla nápomocná především k lepšímu porozumění, jak se to má ve skutečnosti s datem jeho narození, ale také k objasnění jeho upřímného a láskyplného vztahu ke své rodné vesnici a jejímu okolí.

V kapitole třetí jsme věnovali pozornost Rakousově tvorbě, která vznikala v průběhu jeho života, a následně jsme se ji pokusili charakterizovat v pěti oblastech. Nejprve jsme se na ni podívali z obecného hlediska, kdy nás především zajímal Rakousův celkový přínos pro českožidovskou literaturu, ale i význam jeho děl, díky nimž se do ní zapsal jako vynikající humorista. Zároveň jsme se snažili nastínit pohled literární kritiky a její postoj k autorovým dílům. Poté jsme již Rakousovu tvorbu rozdělili do podkapitol, ve kterých jsme vymezili jednotlivá díla, která napsal. Postupovali jsme od jeho prvopočátků, kde svůj talent projevoval prostřednictvím povídek zveřejněných v časopisech, až k jeho samotné tvorbě knižní, v níž uspěl svým nejvýznamnějším dílem *Vojkovičtí a přespolní*. Kromě toho jsme v rámci slavného cyklu povídek o *Modchem a Rézi* nahlédli i do oblasti filmu, divadla a rozhlasu. Zajímavým zjištěním pro nás byla zejména oblast mluveného slova, neboť jsme se získali přehled o namluvených povídkách podle předlohy Vojtěcha Rakouse.

Ve čtvrté kapitole jsme se soustředili na samotnou interpretaci knihy povídek *Modche a Rézi* v obrazu jejich manželského života. Podrobně jsme nastudovali všechny povídky a následně zvolili taková témata, která byla úzce spjata se vztahem mezi hlavními postavami Modchem a Rézi. Na přímých citacích z knihy jsme se tak snažili doložit vše, co charakterizovalo jejich společné manželství a domácnost. Vedle naší samotné analýzy vybraných témat jsme se opírali také o odborné publikace, které nás blíže seznámili jak s významem manželství a postavením ženy v 19. století, tak i s významem ortodoxie a tradicionalismu. To nám umožnilo srovnání s Rakousovým dílem, jež bylo naším hlavním záměrem. Mohli jsme se tak zamyslet nad manželstvím dvou hlavních postav z Rakousova cyklu povídek a zároveň se dozvědět o tradicích a zvycích, které jsou dodržovány v domácnostech židovských rodin.

Použitá literatura a internetové zdroje

AUŘEDNÍČKOVÁ, Anna. „Český konzul“ ve Vídni: Z literárního archivu PNP/ Připravila Hana Klínková. In: Tvar. Roč. 9, č. 7 (2. 4.), 1998, s. 14-15.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: REAG, 1995, 101 s.

EM. *Mistr satiry*. In: Židovská ročenka. 5742 (1981/1982), 1981, s. 40-4.

FUCHS, Alfréd. *Několik poznámek k Rakousovým Vojkovickým a přespólním*. In: Židovská ročenka, 1981, s. 46-47.

GREGOR, Achille. *Vzpomínka na Vojtěcha Rakouse*. In: Literární noviny. Roč. 11, č. 49 (8. 12.), 1962, s. 5.

HÁJEK, Jiří. *Starý pán Vojtěch Rakous*. In: Literární noviny. Roč. 8, č. 8 (21. 2.), 1959, s. 5.

CHESTERTON, G. K. a TOMSKÝ, Alexander, ed. *Ortodoxie*. V tomto překladu 1. vyd. Voznice: Leda, 2010, 203 s. ISBN 978-80-7335-167-0.

JIRÁSEK, Bohumil. *Humorný i vážný prozaik*. In: Pravda. Roč. 66, č. 185 (8. 8.), 1985, s. 5.

JUNG, Jaroslav. *Pozapomenutý povídkář a humorista Vojtěch Rakous*. In: O knihách a autorech. Praha: Československý spisovatel, 1986, s. 27.

KAFKA, František. *Cesta Vojtěcha Rakouse*. In: Židovská ročenka. Roč. 1965 – 1966, s. 106-115.

KOLAČNÁ, Eva. *O lásce manželské a rodičovské*. Praha: CEVAP, 2006. 186 s. ISBN 80-86963-01-2.

KONOPA, Vojtěch. *Kdo byl Vojtěch Rakous?* In: Jihočeská pravda. Roč. 21, č. 203 (26. 8.), 1965, s. 5.

KREJČOVÁ, Helena. *Vojtěch Rakous*. In: Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2000, s. 15. ISBN: 80-85608-36-7.

LAU, Jisra'el Me'ir. *Praktický judaismus*. 1. vyd. Praha: P3K, 2012, 363 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-87343-09-8.

LENDEROVÁ, Milena, ed. et al. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009, 853 s. Česká historie; sv. 21. ISBN 978-80-7106-988-1.

MÁCHOVÁ, Jiřina. *Duševní hygiena rodinného života*. Praha: Avicenum, 1974, 199 s.

MIKULÁŠEK, Alexej a kol. *Literatura s hvězdou Davidovou: slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století*. 1. vyd. Praha: Votobia, 1998- , 2 sv. Velká řada. ISBN 80-7220-019-4.

MIRAS, Jorge a BAÑARES, Juan Ignacio. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Vyd. 1. Pardubice: Axis, 2014, 165 s. ISBN 978-80-903864-9-5.

MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury*. 1. vyd. Praha: Victoria, 1995, 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. V Olomouci: R. Promberger, 1913, 825 s. Sborník příruček pro učitelstvo a studentstvo; sv. 13.

PAVLÁT, Leo, ed. *Českožidovští spisovatelé v literatuře 20. století: Praha, od září 1999 do června 2000: sborník přednášek*. Praha: Židovské muzeum, 2000, 119 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-85608-36-7.

PELIKÁN, Jan, a kol. *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-671-0.

PLUHAŘ, Emanuel. *Zapomenutý český vypravěč*. In: Orientace. Roč. 5, č. 5, 1970, s. 93-94.

POJAR, Miloš. *T.G. Masaryk a židovství*. Vydání první. Praha: Academia, 2016, 302 stran, 24 nečíslovaných stran obrazových příloh. Historie. ISBN 978-80-200-2571-5.

RAKOUS, Vojtěch. *Modche a Rezi a jiné příběhy*. Editor Josef RUMLER, ilustroval Jiří WINTER-NEPRAKTA. Praha: Československý spisovatel, 1958, 333 s.

Tvůrčí skupina literárně-dramatické tvorby. *Ondřej Vaculík: Když Rézi pekla macesy a Modche hauzíroval* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/ondrej-vaculik-kdyz-rezi-pekla-macesy-a-modche-hauziroval-5028738>

Panáček v říši mluveného slova. *Vojtěch Rakous* [online]. [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <http://mluveny.panacek.com/?s=Vojt%C4%9Bch+Rakous&x=3&y=7>

Anotace

Jméno a příjmení:	Aneta Klepíková
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Česko-židovský spisovatel Vojtěch Rakous
Název v angličtině:	The Czech-Jewish writer Vojtěch Rakous
Anotace práce:	Bakalářská práce se primárně zaměřuje na život a tvorbu méně známého českožidovského spisovatele Vojtěcha Rakouse. Cílem je analýza jeho povídkového cyklu <i>Modche a Rézi</i> a interpretace motivů a myšlenek v kontextu společenského a manželského života lidí na přelomu 19. a 20. století.
Klíčová slova:	Českožidovská literatura, přelom 19. a 20. století, Vojtěch Rakous, <i>Modche</i> a <i>Rézi</i> , manželství, ortodoxie
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis focuses chiefly on the life and work of a lesser-known Czech-Jewish writer Vojtěch Rakous. The aim of the thesis is an analysis of his story cycle <i>Modche and Rezi</i> and the interpretation of the motifs and ideas in the context of social life and marriage of the 20th century society.
Klíčová slova v angličtině:	Czech-Jewish literature, turn of the twentieth century, Vojtech Rakous, <i>Modche</i> and <i>Rezi</i> , married life, orthodoxy
Přílohy vázané v práci:	--
Rozsah práce:	47 s.
Jazyk práce:	Český